

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет фінансовий
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: Функції банку як суб'єкта фінансового
моніторингу та управління операційними
ризиками

Виконав: здобувач освіти групи ФК-23-1м
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Похвальський Дмитро Олегович
(прізвище, ім'я та по-батькові)

Керівник к.е.н., доц. Губа М. О.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(місце роботи)

(посада)

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Дніпро – 2025

АНОТАЦІЯ

Похвальський Д.О. Функції банку як суб'єкта фінансового моніторингу та управління операційними ризиками

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2025.

В першому розділі роботи розглянуто теоретичні засади функцій банку як суб'єкта фінансового моніторингу. Визначено інструментарій управління операційним ризиком у банківській діяльності. В другому розділі проведено аналіз діяльності АБ «Укргазбанк» як суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Оцінено ефективність управління операційними ризиками банку. В третьому розділі розроблено напрями вдосконалення діяльності банку як суб'єкта фінансового моніторингу, обґрунтовано шляхи підвищення ефективності управління операційним ризиком банку та виконано прогнозування ймовірності банкрутства банку. Зроблено висновки та надано практичні рекомендації.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, подана на 85 сторінках, містить 20 таблиць, 12 рисунків, 6 додатків. Список використаних джерел включає 55 найменувань.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, операційний ризик, фінансові операції, суб'єкт первинного фінансового моніторингу, ризики, ідентифікація, верифікація.

ANNOTATION

Pohvalsky D.O. Functions of the bank as a subject of financial monitoring and management of operational risks.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». – University of Customs and Finance, Dnipro, 2025.

The first section of the work examines the theoretical foundations of the functions of a bank as a subject of financial monitoring. The tools for managing operational risk in banking activities are defined. The second section analyzes the activities of JSB "Ukrigasbank" as a subject of primary financial monitoring. The effectiveness of the bank's operational risk management is assessed. The third section develops directions for improving the bank's activities as a subject of financial monitoring, substantiates ways to increase the effectiveness of the bank's operational risk management, and predicts the probability of bank bankruptcy. Conclusions are drawn and practical recommendations are provided.

The master's qualification thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of used sources, appendices, presented on 85 pages, contains 20 tables, 12 figures, 6 appendices. The list of used sources includes 55 items.

Key words: financial monitoring, operational risk, financial transactions, subject of primary financial monitoring, risks, identification, verification.

ЗМІСТ

ВСТУП		4
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІЙ БАНКУ ЯК СУБ'ЄКТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ	7
РОЗДІЛ 2	АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ АБ «УКРГАЗБАНК» ЯК СУБ'ЄКТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ	27
2.1	Організаційно-економічна характеристика АБ «Укргазбанк»	27
2.2	Аналіз фінансової звітності АБ «Укргазбанк»	33
2.3	Оцінка ефективності управління операційними ризиками банку	50
РОЗДІЛ 3	УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АБ «УКРГАЗБАНК» ЯК СУБ'ЄКТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ	59
3.1	Напрями підвищення ефективності внутрішнього фінансового моніторингу в АБ «Укргазбанк» з врахуванням зарубіжного досвіду	59
3.2	Шляхи підвищення ефективності управління операційним ризиком та прогнозування ймовірності банкрутства банку	71
ВИСНОВКИ		82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		86
ДОДАТКИ		91

ВСТУП

Актуальність дослідження. З розвитком банківського сектора та впровадженням новітніх фінансових інновацій, ризики для фінансової стабільності зростають, що створює потенційні загрози для безпеки національних економік. Фінансовий моніторинг є важливим інструментом системи економічної безпеки країни. Він дозволяє оперативно виявляти та оцінювати ризики й загрози, здатні негативно вплинути на економічне становище держави, а також визначати наслідки порушень на фінансовому ринку. Зокрема, завдяки фінансовому моніторингу вдається виявляти незаконні фінансові операції, запобігати фінансовим злочинам, таким як відмивання коштів чи фінансування тероризму, а також своєчасно реагувати на можливі загрози для стабільності національної економіки.

Функції банківської установи як суб'єкта фінансового моніторингу полягають у виявленні, зборі, обробці та аналізі інформації, а також у своєчасному її наданні з метою запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, відповідно до чинного законодавства. Водночас, на фоні високої турбулентності на фінансових ринках і в банківському секторі, спостерігається зростання операційного ризику банку. Це обумовлено впливом різноманітних чинників, зокрема: збільшенням обсягів дистанційного обслуговування клієнтів, адаптацією банків до роботи в умовах воєнного стану, посиленням регуляторних вимог щодо банківської безпеки та безперервності діяльності, технічними проблемами та шахрайськими схемами, а також постійною загрозою витоку персональних даних клієнтів. Ураховуючи ці фактори, виникає необхідність удосконалення функцій банку як суб'єкта фінансового моніторингу та стратегій управління операційним ризиком, що підкреслює актуальність досліджуваної теми.

Дослідженню сутності фінансового моніторингу та ролі банків у його здійсненні присвячені праці таких вчених, як Балануца О. О. [7], Васюк М. В. [10], Каднічанська В. М., Уткіна О. В. [21], Куришко О.О. [24], Швець Н. Р., Акритов А. А. [53], Грабчук О., Супрунова І. [12]. Оцінці та мінімізації ризиків банків присвячено дослідження Грудзевич У.Я., Пшик Б.І. [15], Даценко Г. В. [16],

Шульги Н. П. [20], Левицька С. О., Осадча О. О. [25], Пернарівський О. В. [40], Сушко В. І. [50].

Проблемам дослідження операційного ризику банку, його оцінки та управління ним присвячені роботи таких науковців, як Гончар К. О. [14], Євтушенко Г. В. [19], Міщенко В. І. [32], Павлюк О. О. [39], Слатвінська М. О. [48], Соколовська Н. С. [49], Юдіна С. В. [55]. Однак деякі аспекти проблеми залишаються недостатньо вивченими, зокрема, потребують подальших досліджень особливості функцій банків як суб'єктів фінансового моніторингу та форми прояву операційних ризиків.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних основ і практичних аспектів реалізації функцій банку як суб'єкта фінансового моніторингу та управління операційним ризиком, визначення напрямків удосконалення діяльності банку та покращення управління операційними ризиком основі узагальнення теоретичних підходів та результатів аналізу практичного досвіду банку.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення суті фінансового моніторингу та його ролі в системі заходів боротьби з відмиванням коштів;
- дослідити функції банку як суб'єкту первинного фінансового моніторингу;
- визначити інструментарій управління операційним ризиком у банківській діяльності;
- проаналізувати діяльність АБ «Укргазбанк» як суб'єкта первинного фінансового моніторингу;
- оцінити ефективність управління операційними ризиками банку;
- розробити напрями вдосконалення діяльності банку як суб'єкта фінансового моніторингу;
- обґрунтувати шляхи підвищення ефективності управління операційним ризиком банку.

Об'єктом дослідження виступає діяльність банку як суб'єкту первинного

фінансового моніторингу та процес управління операційним ризиком.

Предметом дослідження є теоретичні основи та практичне втілення механізмів розвитку внутрішньої системи первинного фінансового моніторингу банку та управління операційними ризиками.

Методи дослідження. У роботі використано комплексний підхід, який поєднує різноманітні методи наукового дослідження. Системний метод та аналіз стали основою для розробки змісту та структури роботи. Метод моделювання дозволив сформулювати керівні принципи організації первинного фінансового моніторингу. Методи абстрагування та узагальнення сприяли створенню категоріального апарату та висновків. Метод порівняння був застосований для аналізу та синтезу інформації, а графічний і табличний методи використано для візуалізації даних.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці рекомендацій, спрямованих на вдосконалення діяльності банку як суб'єкта фінансового моніторингу та підвищення ефективності управління операційними ризиками.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність банків, статистичні та аналітичні дані Національного банку України, наукові публікації фахівців з питань фінансового моніторингу та управління операційними ризиками банку, інформаційні ресурси мережі Інтернет, а також фінансова звітність АБ «Укргазбанк».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, подана на 85 сторінках, містить 20 таблиць, 12 рисунків, 6 додатків. Список використаних джерел включає 55 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІЙ БАНКУ ЯК СУБ'ЄКТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ

В умовах зростаючого впливу глобалізації, інтеграції національного фінансового ринку в міжнародний фінансовий простір, впровадження фінансових інновацій та збільшення випадків шахрайства й легалізації доходів злочинного походження, виникає необхідність у значних змінах і реформах національного фінансового сектору. Досвід розвинених країн показує, що ефективною стратегією боротьби з фінансуванням тероризму, незаконною торгівлею зброєю та іншими фінансовими злочинами є створення дієвої системи фінансового моніторингу, яка сприяє підвищенню рівня фінансової та національної безпеки країни.

Фінансовий моніторинг полягає в обов'язкових заходах, спрямованих на виявлення та боротьбу з підозрілими фінансовими операціями. Він охоплює як транзакції юридичних осіб, так і платежі від фізичних осіб-підприємців та громадян. До таких транзакцій можуть відноситися:

- легалізація доходів, отриманих незаконним шляхом;
- фінансування терористичної діяльності;
- фінансування поширення зброї масового знищення [21].

Основною метою фінансового моніторингу є запобігання «відмиванню» грошей, що є ключовим не лише для стабільності національних економік, але й для забезпечення глобальної фінансової безпеки. Державною службою фінансового моніторингу України, як підрозділом фінансової розвідки, в умовах воєнного часу вживаються посилені заходи практичного та організаційного характеру для запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового знищення. Ці заходи ґрунтуються на реалізації:

- Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдження зброї масового знищення», актів Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України;

- основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації (розпорядження КМУ від 12.05.2021 № 435-р);

- програми стратегічного розвитку Держфінмоніторингу на період до 2024 року;

- пріоритетів діяльності Держфінмоніторингу на період воєнного стану, погоджених Міністерством фінансів України.

Сьогодні, згідно Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [44] фінансовий моніторинг розглядається через деталізацію таких споріднених понять:

- фінансовий моніторинг - сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, яка включає проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу;

- державний фінансовий моніторинг - сукупність заходів, що вживаються суб'єктами державного фінансового моніторингу і спрямовані на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії;

- первинний фінансовий моніторинг - сукупність заходів, які вживаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу і спрямовані на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії.

Розглядаючи фінансовий моніторинг як систему заходів, варто зазначити, що ці заходи забезпечуються через цілісну систему форм та методів взаємовідносин, які виникають під час проведення фінансових операцій клієнтами через фінансові установи, з урахуванням законодавчо покладених на них обов'язків щодо забезпечення повного та своєчасного запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, здобутих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

Це відбувається з урахуванням провідних світових тенденцій у галузі методів легалізації доходів, а також через сукупність заходів зі збору, обробки та аналізу інформації, її передачі до спеціалізованих органів держави. Ці органи, у свою чергу, здійснюють перевірку правомірності проведення таких операцій та перевіряють джерела походження доходів клієнтів. Це є частиною процесу забезпечення економічно-соціального розвитку суспільства та боротьби з суспільно небезпечними явищами [7].

Визначення поняття «фінансовий моніторинг» з різних наукових точок зору наведено в додатку А.

Таким чином, фінансовий моніторинг є комплексною системою, що включає як заходи, так і суб'єктів, які беруть участь у відносинах, що виникають під час здійснення фінансових операцій. Це також передбачає аналіз та перевірку інформації про ці операції, а також їх класифікацію як операцій з легалізації (відмивання) грошей або доходів, отриманих злочинним шляхом.

Система фінансового моніторингу складається з сукупності суб'єктів та відносин між ними, які виникають під час виконання фінансових операцій. Вона включає заходи щодо протидії та запобігання легалізації (відмивання) грошей, отриманих злочинним шляхом. Це здійснюється на основі виявлення таких операцій, їх аналізу та перевірки, з наступним передаванням інформації до правоохоронних органів для вжиття відповідних заходів [12].

Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [44], в Україні функціонує дворівнева система фінансового моніторингу, що складається з двох основних рівнів:

Перший рівень - рівень первинного моніторингу. Цей рівень здійснюється суб'єктами первинного фінансового моніторингу, такими як банки, фінансові установи та інші організації, які здійснюють фінансові операції. Завданням цього рівня є вжиття відповідних заходів для виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) грошей, отриманих злочинним

шляхом. Це включає ідентифікацію клієнтів, моніторинг їх операцій та повідомлення про підозрілі транзакції.

Другий рівень - рівень державного моніторингу. Цей рівень здійснюється суб'єктами державного фінансового моніторингу, такими як органи державної влади, спеціалізовані державні установи та правоохоронні органи. Вони вживають різноманітні заходи для забезпечення виконання вимог законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) грошей, отриманих злочинним шляхом. Основними завданнями є збір, аналіз та обробка інформації про підозрілі операції, а також передача цієї інформації правоохоронним органам для вжиття необхідних заходів.

Обидва рівні моніторингу взаємодіють між собою для забезпечення комплексної системи боротьби з фінансовими злочинами та збереження фінансової безпеки на національному рівні.

Види та суб'єкти фінансового моніторингу наведено в додатку Б.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» об'єктом фінансового моніторингу є: «дії з активами, пов'язані з відповідними учасниками фінансових операцій, які їх проводять, за умови наявності ризиків використання таких активів з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також будь-яка інформація про такі дії чи події, активи та їх учасників» [44].

Відповідно до законодавства, фінансовими операціями, які підлягають фінансовому моніторингу, є порогові фінансові операції, сума кожної з яких дорівнює або перевищує 400 тис. грн (для суб'єктів господарювання, що проводять лотереї та/або азартні ігри — 55 тис. грн), або сума, еквівалентна зазначеній в іноземній валюті, банківських металах чи інших активах за офіційним курсом гривні до іноземних валют і банківських металів. Визначення таких операцій відбувається за наявності однієї або більше з таких ознак:

- фінансові операції, якщо хоча б одна із сторін, учасників фінансової операції, має реєстрацію, місце проживання або місцезнаходження в державі (юрисдикції), яка неналежним чином виконує або взагалі не виконує рекомендації міжнародних міжурядових організацій, що займаються боротьбою з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванням тероризму або поширенням зброї масового знищення (зокрема дипломатичне представництво, посольство, консульство такої країни); або якщо одна зі сторін операції — це особа, що має рахунок у банку, зареєстрованому в зазначеній державі (юрисдикції);

- фінансові операції, що здійснюються політично значущими особами, членами їхніх сімей або особами, що мають зв'язки з політично значущими особами;

- платіжні операції, пов'язані з переказом коштів за кордон (включаючи держави, віднесені Кабінетом Міністрів України до офшорних зон);

- фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів) [44].

Головними суб'єктами первинного фінансового моніторингу є банки, їх відокремлені підрозділи, філії іноземних банків, платіжні системи та платіжні організації, якими є банки.

Згідно з чинним законодавством України, банки як суб'єкти первинного фінансового моніторингу мають повноваження здійснювати внутрішній фінансовий моніторинг, а також контролювати дотримання підприємствами, організаціями та установами порядку проведення розрахункових та касових операцій, включаючи виконання вимог валютного законодавства [53].

Таким чином, система фінансового моніторингу в банківському секторі має свої специфічні особливості у формуванні та функціонуванні. Оскільки фінансовий моніторинг спрямований на забезпечення комплексної оцінки дотримання чинного законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення в Україні, у банківській сфері виділяються кілька рівнів моніторингу. До них відносяться: моніторинг фінансової стабільності банківського сектору, фінансовий моніторинг, здійснюваний Національним банком України

щодо банків України, внутрішній фінансовий моніторинг, що проводиться безпосередньо в банківських установах України (рисунок 1.1).

Ці рівні фінансового моніторингу взаємодіють між собою для забезпечення ефективної боротьби з фінансовими злочинами та підтримки стабільності банківської системи.

Рис. 1.1. Система здійснення фінансового моніторингу в банківському секторі

Отже, легалізація (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, неможлива без участі банків. Банки можуть виконувати як активну роль (безпосередньо сприяти легалізації), так і пасивну (проводити операції своїх клієнтів, не виявляючи підозр на легалізацію доходів) [23]. У системі державного фінансового моніторингу щодо протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, банки можуть виступати як активними, так і пасивними учасниками.

Тому, особливу важливість має проведення фінансового моніторингу,

здійснюваного банківськими установами, оскільки вони є основними фінансовими посередниками в країні. Вимоги щодо здійснення банками фінансового моніторингу регламентуються Положенням «Про здійснення банками фінансового моніторингу», яке визначає правила виконання банками законодавства України у сфері фінансового моніторингу, зокрема під контролем Національного банку України [45].

Так, банківські установи зобов'язані забезпечувати ефективну організацію внутрішньобанківської системи, спрямованої на запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового знищення. Це включає також здійснення первинного фінансового моніторингу [45].

Основи організації механізму первинного фінансового моніторингу у банківському секторі наведено на рисунку 1.2.

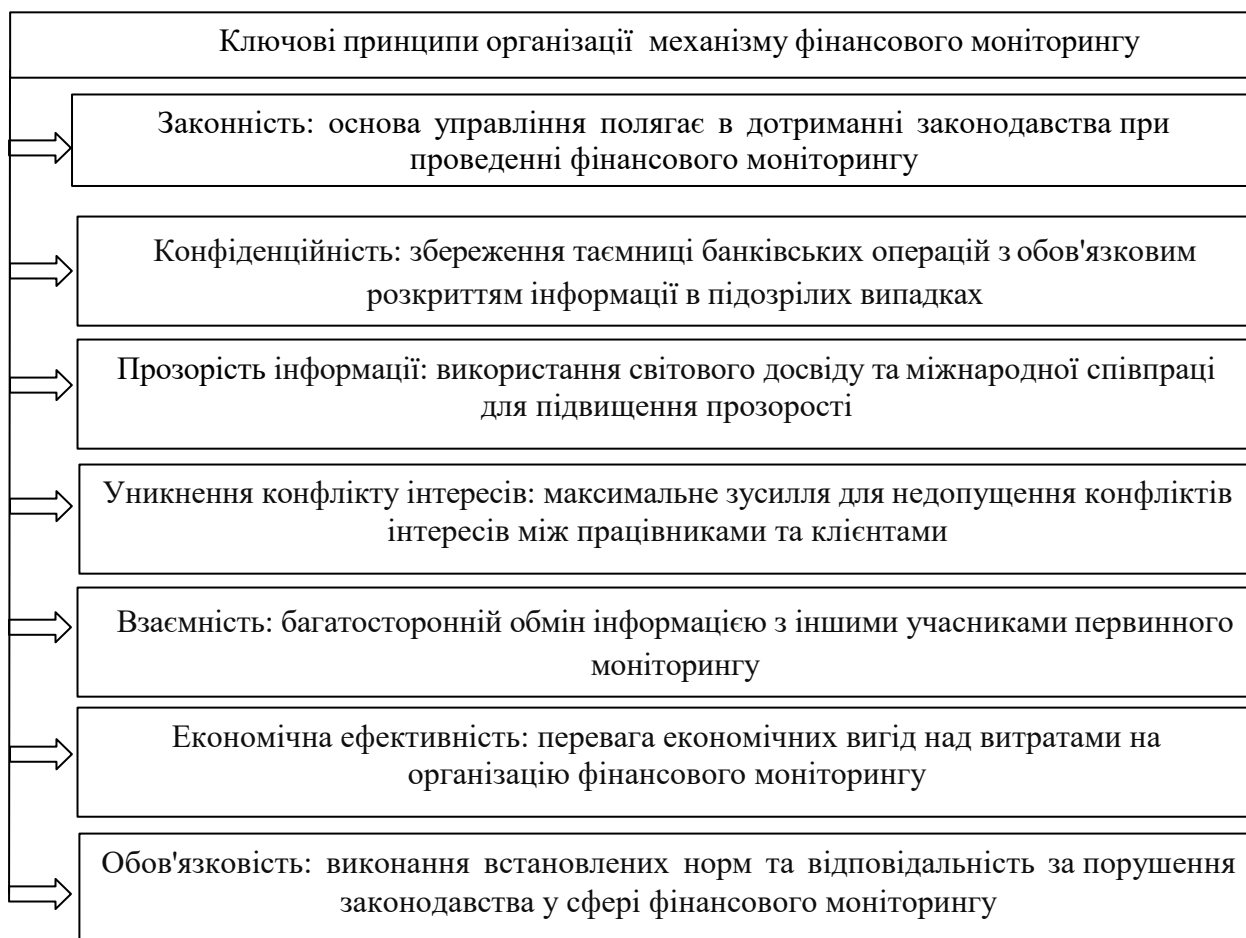

Рис. 1.2. Основи організації механізму первинного фінансового моніторингу у банківському секторі

Згідно з Положенням, затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 19.05.2020 № 65 «Про здійснення банками фінансового моніторингу» [45], для належної організації внутрішньобанківської системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового знищення, а також для проведення первинного фінансового моніторингу, банк зобов'язаний виконувати такі функції:

1) Призначення:

- відповідального працівника на рівні керівництва банку, який буде відповідати за виконання вимог законодавства України у сфері фінансового моніторингу.

2) Створення та розроблення:

- окремого структурного підрозділу для здійснення фінансового моніторингу, який очолюється відповідальним працівником банку або безпосередньо підпорядковується йому;

- дієвої та своєчасної системи ескалації підозр і проблемних питань у сфері фінансового моніторингу, а також порядку їх розгляду. Це включає повідомлення інформації та фактів, що стосуються порушення або можливого порушення законодавства України у цій сфері, відповідно до внутрішніх документів банку;

- заходів з належної перевірки клієнтів, що включають розуміння суті їх діяльності, мети та очікуваного характеру ділових відносин. Це дає змогу банку переконатись, що фінансові операції клієнта відповідають наявній інформації про нього, його бізнес, а також його ризик-профіль. Це включає необхідність встановлення джерел походження коштів та статків клієнта, а також визначення кінцевого бенефіціарного власника для виявлення незвичайної поведінки та підозрілих операцій;

- створення та забезпечення функціонування дієвої системи ескалації підозр, що дозволяє своєчасно повідомляти про порушення або можливі порушення законодавства України у сфері фінансового моніторингу, з дотриманням внутрішніх процедур;

- розробка внутрішніх документів банку, що регулюють питання фінансового моніторингу. Це має забезпечити ефективне функціонування внутрішньобанківської системи моніторингу та розуміння працівниками своїх обов'язків та повноважень у цій сфері.

3) Забезпечення:

- функціонування системи управління ризиками, спрямованої на запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та/або фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

- функціонування колегіального органу на постійній основі, який розглядає проблемні та актуальні питання внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу;

- наявність достатніх ресурсів для забезпечення ефективного функціонування внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу, включаючи створення окремого структурного підрозділу, який займається цими питаннями;

- достатня інформованість та обізнаність голови, членів ради та правління банку про їхні обов'язки у сфері фінансового моніторингу, а також щодо притаманних ризиків легалізації (відмивання) доходів та фінансування тероризму. Вони повинні розуміти потенційні ризики для банку та важливість дотримання законодавства;

- інформування керівництва банку щодо важливості вимог законодавства України з питань фінансового моніторингу та необхідності вжиття ефективних заходів для запобігання використанню послуг банку для легалізації доходів. Керівництво повинно усвідомлювати наслідки для банку у разі невиконання цих вимог;

- ефективний розподіл функцій з питань фінансового моніторингу між трьома лініями захисту банку. Забезпечення належної обізнаності та виконання працівниками банку їх обов'язків у сфері фінансового моніторингу, а також розуміння відповідальності за невиконання обов'язків або бездіяльність;

- проведення постійних навчальних заходів для працівників банку та агентів банку, щоб вони розуміли покладені на них обов'язки та порядок дій;

- проведення постійних навчальних заходів для працівників банку та агентів банку, щоб вони розуміли покладені на них обов'язки та порядок дій;

- перевірка бездоганної ділової репутації всіх працівників банку, залучених до проведення первинного фінансового моніторингу, для забезпечення належного виконання функцій у цій сфері;

- своєчасне виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, та належний інформаційний обмін з спеціально уповноваженим органом для забезпечення виконання вимог законодавства та боротьби з фінансовими злочинами.

4) Запровадження:

- внутрішнього контролю з питань фінансового моніторингу, зокрема забезпечення своєчасного виявлення внутрішнім аудитом проблемних питань та ознак неналежної системи управління ризиками легалізації доходів. Постійне вдосконалення внутрішнього контролю для забезпечення ефективності моніторингу та дотримання вимог законодавства;

- вивчення нових продуктів/послуг, включаючи нові канали продажу та використання нових технологій для наявних або нових продуктів. Це дозволяє належно оцінювати ризики, пов'язані з продуктами та послугами, а також забезпечувати відповідний контроль за ними;

- системи автоматизації в банку, яка повинна забезпечити своєчасне та повне виконання обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Це включає автоматизовані процеси для виявлення підозрілих операцій і оперативного реагування на них;

- належне документування дій працівників банку та фіксація всіх подій, що стосуються виконання обов'язків у сфері фінансового моніторингу. Це забезпечує прозорість і можливість перевірки виконання нормативних вимог;

- зберігання всіх документів, даних та інформації, що стосуються виконання банком обов'язків у сфері фінансового моніторингу. Всі звіти, розпорядження, файли повинні зберігатися протягом строків, визначених чинним законодавством України;

- своєчасне надання необхідних документів, інформації та пояснень на запити Національного банку України, що належним чином підтверджують виконання банком вимог законодавства України в сфері фінансового моніторингу;

- вжиття заходів для постійного вдосконалення внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу. Це включає регулярне оновлення процедур і стратегій, а також впровадження нових технологій та методів для більш ефективного виявлення і протидії фінансовим злочинам.

Відповідальність за неналежну організацію внутрішньобанківської системи протидії та запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а також за проведення первинного фінансового моніторингу покладається на:

- голову правління банку або керівник філії іноземного банку (за умови, що банк не віднесений до категорії неплатоспроможних, щодо яких запроваджена процедура тимчасової адміністрації або ліквідації).

- відповідального працівника банку, який безпосередньо організує і контролює внутрішню систему фінансового моніторингу, забезпечує її ефективність та дотримання вимог законодавства.

Згідно з вимогами законодавства, правління банку або керівник філії іноземного банку повинні не рідше одного разу на квартал розглядати низку важливих питань, пов'язаних з організацією фінансового моніторингу та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. До основних питань, що підлягають розгляду, належать [21]:

- результати моніторингу ділових відносин з клієнтами, зокрема щодо виявленої підозрілої діяльності клієнтів, а також пропозиції щодо вжиття необхідних заходів для мінімізації ризиків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;

- пропозиції щодо відмови у продовженні ділових відносин з клієнтами, коли ризики щодо можливого використання банку для здійснення фінансових злочинів є значними;

- проблеми, що виникають під час проведення належної перевірки клієнтів, включаючи складнощі у встановленні достовірності інформації та виявленні

потенційних фінансових злочинів;

- оцінка нових банківських продуктів або послуг та ризиків, що з ними пов'язані, для забезпечення їх відповідності вимогам фінансового моніторингу;

- питання щодо проведення навчальних заходів для працівників банку та агентів банку, з метою підвищення кваліфікації персоналу та забезпечення ефективного виконання функцій фінансового моніторингу;

- інші питання, що потребують розгляду для забезпечення належного виконання вимог законодавства України у сфері фінансового моніторингу, включаючи удосконалення системи внутрішнього контролю та ефективності протидії фінансовим злочинам.

Ці заходи спрямовані на підтримання належної організації внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу та виконання зобов'язань, передбачених законодавством України [45].

В умовах активного розвитку цифрових технологій та глобальних трансформацій у фінансовому секторі, банки стикаються з новими викликами, серед яких операційний ризик займає одну з ключових позицій. Цей ризик є важливим через те, що фінансові установи все більше залежать від технологічних систем, які забезпечують їх функціонування. Більш того, із зростанням цифровізації збільшується ймовірність виникнення кібератак, що стають серйозною загрозою для стабільності та безпеки банківської діяльності [33].

Кібератаки, націлені на банківські установи, можуть мати різноманітні форми, включаючи злочинні спроби крадіжки або маніпулювання фінансовими даними, зараження шкідливими програмами (malware), фішинг, DDoS-атаки та інші способи несанкціонованого доступу до важливих ресурсів. Вразливість банківських систем зумовлена складністю сучасних інформаційних технологій, а також високим рівнем залежності від програмного забезпечення, яке може мати помилки або бути недостатньо захищеним від зовнішніх загроз.

Операційний ризик банку також включає ймовірність помилок чи збоїв у роботі технологічних систем, несанкціонованих доступів або неправомірних дій з боку співробітників. Втрата важливих персональних даних, включаючи

інформацію про клієнтів та їхні фінансові операції, або зникнення коштів на рахунках фізичних та юридичних осіб може мати серйозні наслідки як для самого банку, так і для його клієнтів. Такі інциденти можуть спричинити фінансові збитки, зниження довіри до банківської установи та, в цілому, до фінансової системи країни.

Довірливі відносини між банками та їх клієнтами можуть бути серйозно підірвані в результаті фінансових шахрайств або кібератак. У свою чергу, це може мати далекосяжні наслідки не тільки для окремого банку, але й для економічної стабільності країни. Тому важливою складовою стратегії банків є впровадження ефективних заходів для захисту від операційних і кібератак, а також підвищення рівня безпеки цифрових операцій через вдосконалення програмних і технічних засобів захисту, навчання персоналу та впровадження систем раннього виявлення загроз [55].

Захист від кібератак та інших операційних ризиків є критично важливим для забезпечення фінансової стабільності, оскільки це не тільки допомагає банкам зберігати свої ресурси, але й підтримує довіру клієнтів до банківської системи в цілому.

Тому, операційні ризики є невід'ємною частиною управління ризиками в банківських установах, оскільки вони охоплюють широкий спектр потенційних загроз, які можуть виникнути в результаті помилок або недоліків у внутрішніх процесах, системах, а також через людський фактор. Ці ризики можуть мати різноманітні прояви, і включають ситуації, коли відбуваються несанкціоновані або помилкові операції, які призводять до матеріальних втрат, зниження фінансової стабільності або, що ще важливіше, - до втрати довіри з боку клієнтів.

У рамках операційного ризику можна виділити кілька основних підкатегорій, включаючи ризики, пов'язані з людським фактором (наприклад, помилки співробітників, ненавмисні дії, недбалість), а також ризики, що виникають через недосконалість або збої в інформаційних технологіях, системах безпеки, або в інфраструктурі банку. У результаті таких подій може виникнути ситуація, коли банк зазнає значних фінансових втрат, що не тільки впливає на його прибутковість,

але й може підірвати репутацію установи.

Операційний ризик як окрема категорія виник через численні випадки значних фінансових збитків, які сталися внаслідок збоїв у процесах або системах. Це обумовлює необхідність чіткого управління операційними ризиками та створення ефективних заходів для їх мінімізації. Якщо раніше більшість уваги приділялось ризикам, пов'язаним із кредитними, ринковими або ліквідними ризиками, то з розвитком цифровізації та інтеграції нових технологій в операційну діяльність банків виникла потреба в окремому виділенні операційного ризику як важливого аспекту загальної стратегії управління ризиками.

Операційні ризики здатні призводити до серйозних наслідків, таких як [19]:

1. Фінансові втрати - через помилки в операціях, шахрайство або несанкціоновані транзакції, які можуть призвести до значних витрат для банку.

2. Пошкодження репутації - операційні помилки або збої в системах можуть сильно вплинути на довіру клієнтів, що в свою чергу позначається на стабільності банку та на його здатності залучати нових клієнтів.

3. Порушення законодавства та регулювання - недотримання внутрішніх процедур або зовнішніх вимог може призвести до штрафів або санкцій з боку контролюючих органів.

4. Зниження ефективності операцій - збої в технологічних системах або в управлінських процесах можуть зменшити загальну ефективність діяльності банку.

Отже, важливим елементом управління операційними ризиками є наявність системи внутрішнього контролю, яка включає регулярний моніторинг та аудит внутрішніх процесів, навчання персоналу, впровадження новітніх технологій для захисту від операційних загроз, а також розробку планів дій на випадок кризових ситуацій.

Управління операційними ризиками вимагає інтегрованого підходу, що включає як технічні, так і людські фактори, а також відповідне управлінське втручання для забезпечення безпеки та стабільності банківської діяльності.

Політика управління операційним ризиком є важливою складовою частиною загальної стратегії управління ризиками в банках, і забезпечує ефективну і

системну роботу для зменшення ризиків, що виникають у результаті операційних помилок, збоїв, несанкціонованих операцій або інших внутрішніх і зовнішніх загроз. Відповідно до Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, яке було затверджено Постановою Правління НБУ від 11.06.2018 № 64 [46], система управління операційними ризиками в банках повинна базуватися на кількох ключових принципах, які сприяють ефективному зменшенню загроз і забезпеченню стабільності діяльності банків, а саме:

- ефективність - забезпечення об'єктивної оцінки ризиків і відповідних заходів для їх мінімізації є основою управління операційними ризиками. Банки повинні оптимально використовувати свої ресурси — фінансові, кадрові та інформаційні — для того, щоб зменшити можливі втрати. Це вимагає регулярного аналізу та вдосконалення інструментів і підходів до управління ризиками.

- своєчасність - вчасне виявлення і реагування на ризики дозволяє банкам запобігти значним втратам. Чим швидше ризики виявляються та обробляються, тим меншими будуть їх негативні наслідки. Тому моніторинг ризиків має бути безперервним, а звітування та реагування на них — оперативними.

- структурованість - розподіл функцій і обов'язків на рівні підрозділів і працівників банку дозволяє забезпечити ефективне управління операційними ризиками. Чітка організаційна структура з відповідальними особами на кожному рівні дає змогу уникнути помилок, забезпечити контроль та знижує ймовірність зловживань.

- розподіл обов'язків - цей принцип забезпечує розподіл контролю і виконання операцій, щоб уникнути конфлікту інтересів та підвищення ймовірності помилок чи зловживань. Кожен співробітник банку повинен мати чітко визначену роль, щоб контролюючі функції були відокремлені від виконуваних операцій.

- всебічність та комплексність - система управління операційними ризиками повинна охоплювати всі аспекти діяльності банку, забезпечуючи узгодженість між різними видами ризиків. Врахування взаємного впливу різних ризиків дозволяє створити більш ефективну та збалансовану систему управління.

- пропорційність - вимоги до системи управління ризиками мають бути пропорційними розміру та складності діяльності банку. Наприклад, великий банк з широкою мережею послуг та клієнтів потребує більш складної та розгалуженої системи управління ризиками, ніж невеликий банк з обмеженим набором послуг.

- незалежність - управління операційними ризиками повинно бути незалежним від інших функцій банку, щоб забезпечити об'єктивність і ефективність прийнятих рішень. Це означає, що керівники та працівники, які займаються управлінням операційними ризиками, повинні мати достатній рівень автономії для виконання своїх функцій без зовнішнього впливу.

- конфіденційність - захист інформації є одним із основних аспектів управління операційними ризиками. Важливо забезпечити безпеку даних клієнтів та банку, уникнути несанкціонованого доступу до інформації, що може завдати шкоди репутації банку або спричинити фінансові втрати.

- прозорість - прозорість у звітуванні про ризики та їх управління сприяє підвищенню довіри до банку з боку клієнтів та регуляторних органів. Банки повинні надавати доступну інформацію про свою стратегію управління ризиками, що дозволяє забезпечити прозорість їхньої діяльності та зменшити сприйняття їх діяльності як непрозорої чи сумнівної.

Ці принципи становлять основу для побудови ефективної системи управління операційними ризиками, що дозволяє банкам своєчасно виявляти, оцінювати і мінімізувати потенційні загрози. Вони допомагають банкам зберігати фінансову стійкість, репутацію та забезпечувати безпеку клієнтів, що в свою чергу сприяє стабільності фінансової системи в цілому.

Таким чином, повноцінна система управління операційними ризиками повинна працювати на всіх рівнях організації, охоплювати всі бізнес-процеси та забезпечувати виконання всіх ключових функцій згідно з вищезазначеними принципами. Система управління операційними ризиками банку має бути комплексною, покривати всі аспекти діяльності установи і включати чітке визначення ролей і відповідальності на кожному рівні. Така система повинна бути гнучкою та здатною швидко адаптуватися до змін, що дозволить забезпечити

стійкість банку до можливих операційних ризиків, а також підвищити стабільність та надійність банківської установи [1].

Основні елементи системи управління операційним ризиком банку наведено на рисунку 1.3.

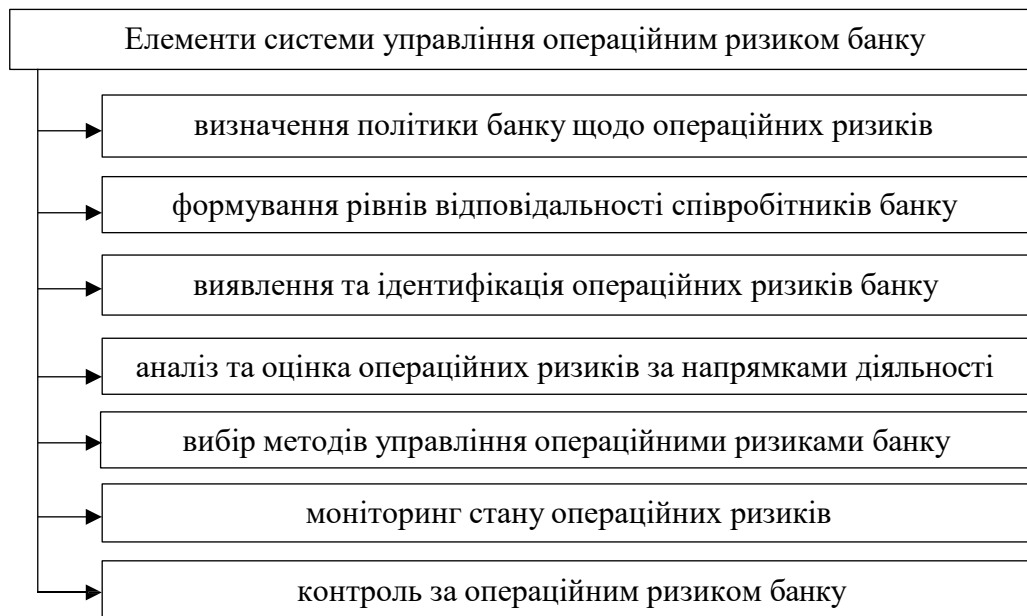

Рис. 1.3 Основні елементи системи управління операційним ризиком банку

Для оцінки та характеристики операційних ризиків банківських установ можна використовувати наступні показники, які допомагають виміряти ефективність системи управління ризиками та її здатність реагувати на потенційні загрози:

- співвідношення невиконаних фінансових операцій до загальної кількості проведених операцій за певний період. Цей показник дозволяє оцінити частоту виникнення проблемних операцій, що не були завершені з різних причин. Він допомагає банку визначити рівень ефективності своїх операційних процесів та виявити можливі вразливі місця.

- тривалість припинення або обмеження роботи операційної системи через реалізацію ризикових подій. Цей показник вимірює час, протягом якого операційна система банку не може функціонувати через технічні збої, кібернапади чи інші події, що спричинили її відключення. Чим менша тривалість таких перерв, тим швидше банк може відновити нормальне функціонування.

- тривалість відновлення роботи операційної системи після припинення діяльності фінансової системи в разі настання ризикової події. Це показник часу, необхідного для відновлення функціонування операційної системи банку після того, як сталася серйозна проблема (наприклад, кібератака, відмова обладнання тощо). Відновлення має бути швидким, щоб мінімізувати потенційні збитки.

- інтервал часу між двома послідовними ризиковими подіями, що спричинили припинення або обмеження функціонування операційної (інформаційної) системи. Цей показник визначає неперервність роботи системи та дозволяє виявити, чи є часті повторення ризикових подій. Короткий інтервал між подіями може свідчити про недоліки в системах безпеки або інфраструктурі банку.

- кількість випадків несанкціонованого втручання або доступу до роботи операційної (інформаційної) системи банку протягом певного проміжку часу. Цей показник відображає кількість випадків, коли сторонні особи або зловмисники мали доступ до чутливої інформації або здійснили несанкціоновані дії з системою. Він допомагає оцінити можливі вразливі місця в інфраструктурі банку.

У «Положенні про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» [46], наведений перелік інструментів, які банк може використовувати для виявлення та вимірювання операційного ризику з метою його ідентифікації та оцінки (рисунок 1.4).

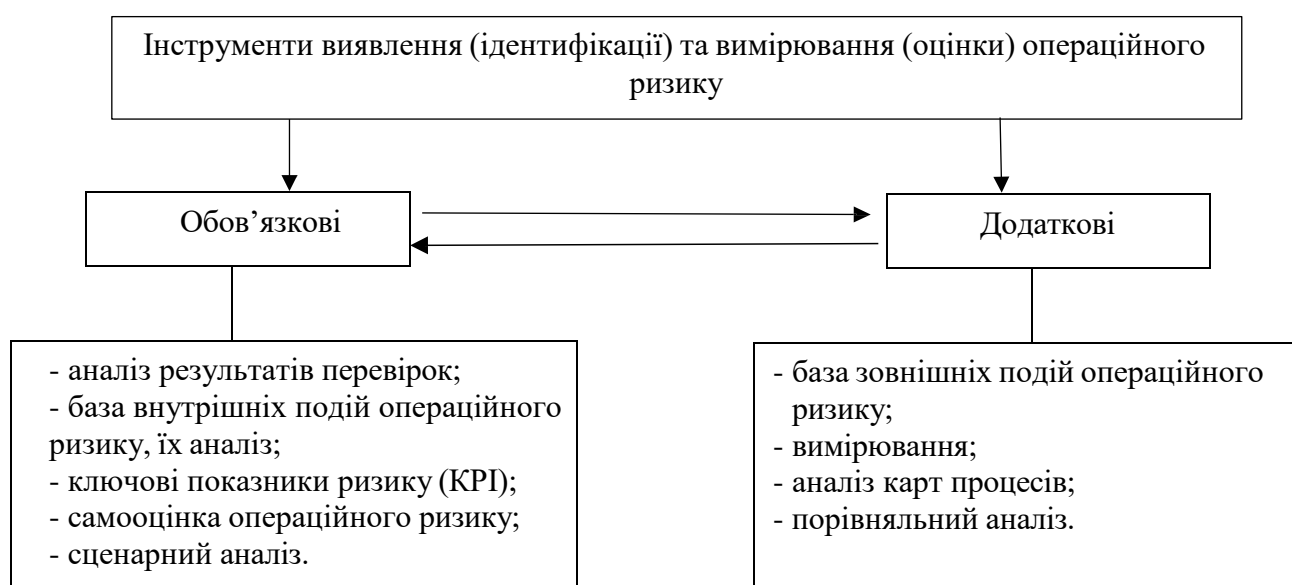

Рис. 1.4. Класифікація інструментів ідентифікації та оцінки операційного ризику

З метою ефективного моніторингу та контролю операційних ризиків банки встановлюють кількісні та якісні показники стійкості до операційного ризику, що є ключовим елементом системи управління ризиками. Кількісні показники допомагають виміряти операційний ризик за допомогою числових значень, що дозволяє банкам чітко оцінювати та реагувати на потенційні загрози. До таких показників можуть входити [35]:

1. Кількість значних подій операційного ризику: це кількість інцидентів, які значно вплинули на діяльність банку. Під значними подіями можуть розумітися, наприклад, великі фінансові втрати через помилки персоналу, технічні збої, несанкціоновані втручання в систему, кібератаки тощо.

2. Максимальна сума втрат від реалізації значної події операційного ризику: цей показник дозволяє виміряти величину втрат, яку банк зазнав унаслідок конкретної значної події ризику. Це важливий інструмент для оцінки потенційних фінансових наслідків.

3. Максимальна сума втрат від реалізації операційного ризику: цей показник визначає загальні втрати, які банк може понести від реалізації операційного ризику за певний період (наприклад, 6 чи 12 місяців). Це допомагає банкам планувати резерви та оцінювати достатність капіталу для покриття ризиків.

Кількісні показники дозволяють банкам точно оцінювати рівень операційних ризиків, визначати потребу в додаткових заходах для їх мінімізації та коригувати стратегії управління ризиками. Вони повинні бути встановлені на певний час (наприклад, на період 6 або 12 місяців), що дозволяє регулярно відслідковувати зміни у рівні ризиків та своєчасно реагувати на будь-які відхилення.

Якісні показники базуються на оцінках, які не можна виміряти чисто в числових значеннях, але які також важливі для оцінки операційних ризиків. Це можуть бути [7]:

- оцінка внутрішніх процесів: якість процесів у банку, яка впливає на ймовірність помилок, збоїв або інших операційних інцидентів;

- оцінка ефективності заходів контролю: наскільки ефективно функціонують існуючі системи контролю для виявлення, запобігання та усунення ризиків.

- підготовленість персоналу до ризикових ситуацій: рівень кваліфікації та готовності співробітників до управління ризиками в надзвичайних ситуаціях.

Якісні показники допомагають визначити потенційні слабкі місця в системі управління операційними ризиками та дають змогу банкам здійснювати попереджувальні заходи.

В банках контроль кількісних показників операційного ризику здійснюється підрозділом з управління ризиками на постійній основі. При цьому, при виході фактичного значення кількісного показника операційного ризику за межі граничного значення ризик-апетиту, банками, як правило, передбачається інформування колегіальних органів, у т.ч. органів управління. Контроль операційного ризику також передбачає спостереження за рівнем операційного ризику, відслідковування показників операційного ризику з метою запобігання наближенню/перевищенню прийняттого для банку рівня операційного.

Таким чином, ефективність та результативність управління і, як наслідок, мінімізація операційних ризиків банківських установ можливо досягнуто завдяки злагодженій роботі внутрішніх структурних підрозділів, наявності чіткої нормативної бази, системи моніторингу та контролю, а також застосування сучасних технологій для оцінки та реагування на ризики. Важливо, щоб усі ці елементи взаємодіяли між собою, що дозволить банку знижувати ймовірність і наслідки операційних ризиків, забезпечуючи стабільність та надійність його діяльності.

РОЗДІЛ 2

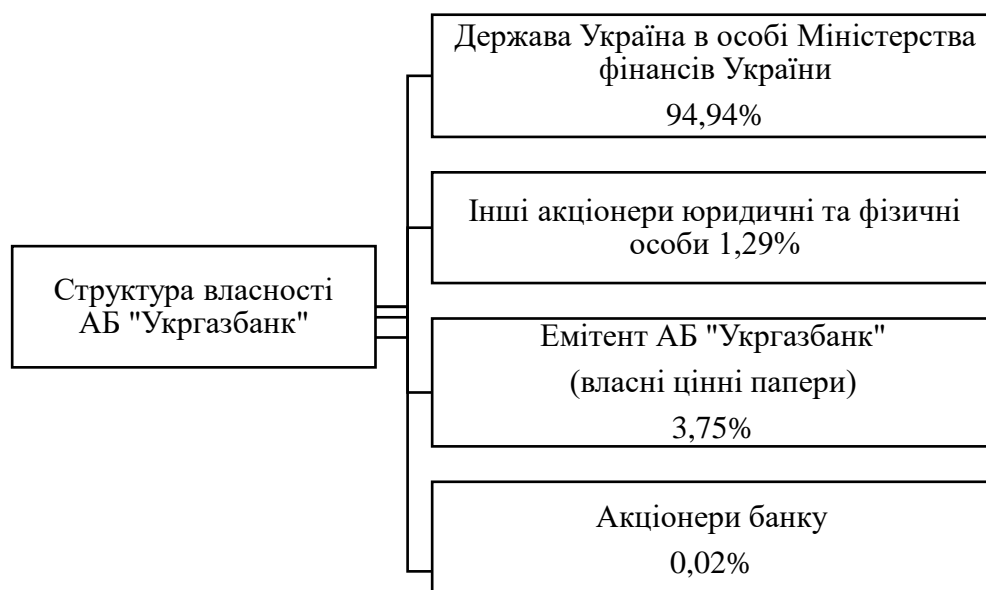
АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «УКРГАЗБАНК» ЯК СУБ'ЄКТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ

2.1 Організаційно-економічна характеристика ПАТ «Укргазбанк»

Публічне акціонерне товариство акціонерний банк «Укргазбанк» (далі АБ «Укргазбанк») державна банківська установа, яка є однією з провідних серед банків України. АБ «Укргазбанк» є правонаступником ЗАТ «Інтергазбанк», АКБ «Сервіс», АКБ «Укрнафтогазбанк», АКБ «Народний банк» та АТЗТ «Хаджибейбанк», зареєстрованого Національним банком України 21 липня 1993 року.

АБ «Укргазбанк» входить до списку системно значущих банків України та є стратегічно-важливим для економіки країни і стабільно обслуговує всі сегменти клієнтів: фізичних осіб, малі і великі підприємства.

АБ «Укргазбанк» входить до п'ятірки найбільших банків країни за обсягом активів. 94,94% акцій банку належать державі, зокрема Міністерству фінансів України. Структуру власності банку, яка існує з 2015 року та актуальна станом на 2024 рік представлено на рисунку 2.1.

• Рис. 2.1. Структура власності АБ «Укргазбанк»

Банк спеціалізується на роздрібному, комерційному та інвестиційному банківському обслуговуванні, як наведено на рисунку 2.2.

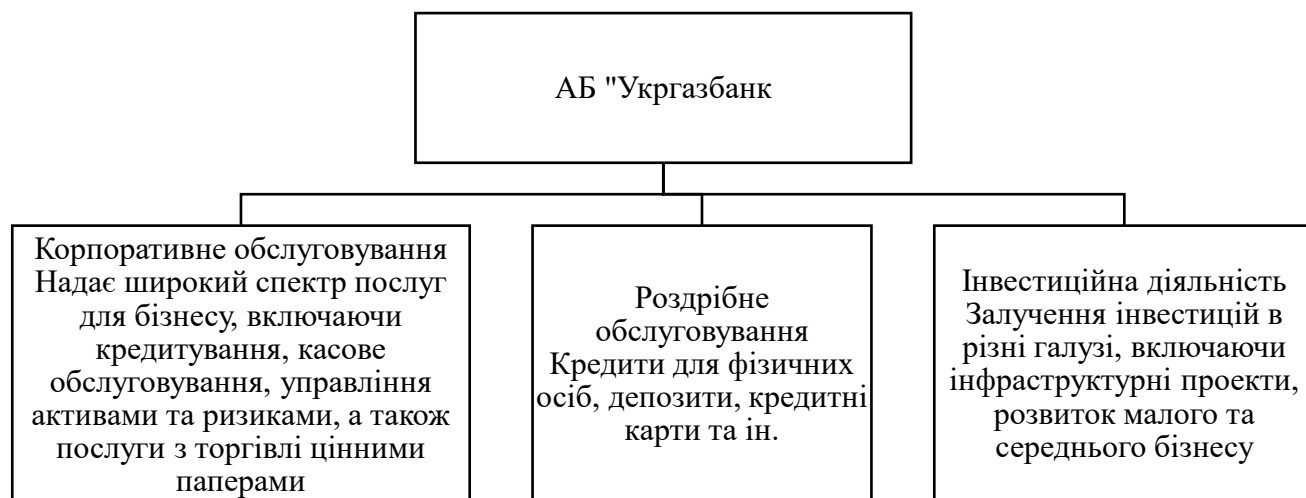

Рис. 2.2. Спеціалізація АБ «Укргазбанк»

Корпоративне обслуговування АБ «Укргазбанк» включає в себе надання широкого спектру послуг для бізнесу, включаючи кредитування, касове обслуговування, управління активами та спричиненими ризиками, надання послуг з торгівлі цінних паперів.

Також АБ «Укргазбанк» проводить роздрібне обслуговування до якого входять надання кредитів та депозитів, відкриття платіжних карток тощо.

Основні напрямки діяльності банку:

1. Кредитування. Банк пропонує різноманітні кредитні продукти для фізичних і юридичних осіб, включаючи кредити на житло, авто, бізнес, споживчі кредити тощо.

2. Депозити. Укргазбанк пропонує широкий спектр депозитних продуктів з різними умовами і ставками.

3. Платіжні карти. Банк випускає різноманітні платіжні картки міжнародних платіжних систем.

4. Онлайн-банкінг. Клієнти банку мають можливість користуватися сучасними онлайн-сервісами для управління своїми рахунками.

5. Інші банківські послуги. Банк також надає широкий спектр інших послуг,

таких як валютно-обмінні операції, грошові перекази, сейфові осередки тощо.

АБ «Укргазбанк» - провідний український банк, який активно сприяє сталому розвитку та екологічно відповідальним ініціативам. З 2016 року банк активно розвиває напрямок «зеленого» банкінгу, фінансуючи проекти у галузях відновлювальної енергетики, енергоефективності та екологічно відповідальних ініціатив. Це робить АБ «Укргазбанк» одним із лідерів на ринку сталого фінансування.

У 2024 році банк підтвердив своє лідерство на ринку торговельного фінансування, ставши найактивнішим банком-емітентом в Україні за програмою підтримки торгівлі ЄБРР (TFP). Цей статус підкреслює здатність банку забезпечувати ефективне фінансування зовнішньої торгівлі, що має важливе значення для економіки країни.

Незважаючи на складні умови війни в Україні з 2022 року, АБ «Укргазбанк» продовжує демонструвати стабільну роботу та впроваджує нові сервіси для бізнесу. Банк активно надає кредитну підтримку через державну програму «5-7-9%» та міжнародні партнерські програми. Водночас він залишається одним з лідерів державної іпотечної програми «Оселя».

Банк активно залучає інвестиції в різні галузі, зокрема у малий і середній бізнес. Завдяки цьому, АБ «Укргазбанк» сприяє економічному відновленню країни, попри всі труднощі війни. Відзначається значна роль банку у підтримці імпорتنих та експортних угод, які є критично важливими для економічної стабільності.

Для зручності клієнтів та у відповідь на обмеження доступу до банківських послуг у деяких регіонах, АБ «Укргазбанк» активно розвиває онлайн-платформи та цифрові продукти. Серед них - інтернет-банкінг та мобільний додаток, що дозволяють клієнтам безперешкодно здійснювати фінансові операції в будь-який час. У складний час банк активно підтримує переселенців, сім'ї військових та бере участь у гуманітарних ініціативах, що надає важливу соціальну підтримку в умовах війни.

АБ «Укргазбанк» успішно співпрацює з міжнародними фінансовими установами, такими як МФК (IFC) і UNIDO, отримуючи доступ до додаткових

інвестиційних ресурсів. Важливою віхою стало здобуття нагороди як найкращий банк-партнер IFC у Східній Європі 2024.

Однією з відзначених угод стала угода зі страхування суден у Чорному морі, що була визнана однією з найкращих у своїй категорії.

Мережа банку налічує 214 відділень, 657 банкоматів та 25 терміналів самообслуговування, що забезпечують доступ клієнтів до послуг. Особливу увагу банк приділяє функціонуванню у складних умовах відключень електроенергії, забезпечуючи безперебійну роботу понад 120 відділень у таких умовах [38].

Розглянемо динаміку кількості підрозділів банку за даними рисунку 2.3.

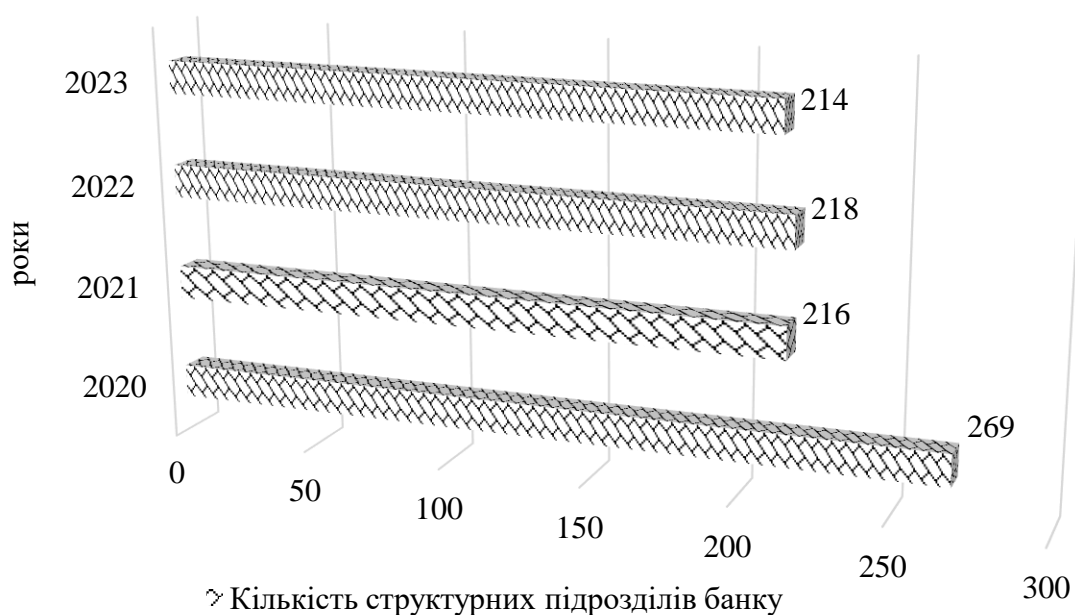

Рис. 2.3. Динаміка кількості підрозділів АБ «Укргазбанк»

У 2023 році кількість структурних підрозділів скоротилася з 269 у 2020 році до 214. Таке скорочення могло бути пов'язаним з кризою (політичною ситуацією), закриттям неефективних підрозділів, або стратегіями оптимізації.

Важливе рішення, яке реалізував АБ «Укргазбанк» для своїх клієнтів, як фізичних так і юридичних осіб під час повномасштабної війни це можливість дистанційної ідентифікації, відеоверифікації.

АБ «Укргазбанк» виконує усі взяті на себе зобов'язання вчасно та в повному обсязі. Частку АБ «Укргазбанк» на ринку банківських послуг представлено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Частка АБ «Укргазбанк» на ринку банківських послуг, %

Показник	Частка ринку, %		
	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024
Власний капітал	4,5	3,2	3,8
Активи	6,0	5,6	5,7
Портфель цінних паперів	8,8	7,1	5,6
Кредити та заборгованість клієнтів, у т.ч.	7,3	9,5	9,2
юрідичних осіб	8,9	9,0	11,0
фізичних осіб	2,5	2,7	3,3
Кошти клієнтів, у т. ч.	6,3	5,8	6,3
юрідичних осіб	8,6	9,1	9,0
фізичних осіб	3,8	3,4	3,1

За даними табл. 2.1 спостерігаємо, що частка власного капіталу АБ «Укргазбанк» у загальній сумі власного капіталу банківської системи станом на 01.01.2024 року зменшилась у порівнянні з 01.01.2022 роком, але більшилась у порівнянні з 01.01.2023 роком та складає 3,8%.

Частка активів АБ «Укргазбанк» незначно зменшується та складає від 6% на 01.01.2022 року до 5,7% на 01.01.2024 року. Питома вага портфелю цінних паперів, також має тенденцію до зменшення з 8,8% на 01.01.2022 року, до 7,1% на 01.01.2023 року та до 5,6% на 01.01.2024 року.

Але спостерігаємо, що частка кредитів АБ «Укргазбанк» у загальній сумі кредитів банківської системи збільшується з 7,3% на 01.01.2022 року до 9,2% на 01.01.2024 року. При цьому, частка кредитів наданих юридичним особам значно зростає з 8,9% на 01.01.2022 року до 11% на 01.01.2024 року, також зростає частка кредитів наданих фізичним особам з 2,5% на 01.01.2022 року до 3,5% на 01.01.2024 року.

Частка коштів клієнтів трошки зменшується на 01.01.2023 року до 5,8%, але на 01.01.2024 року збільшується до 6,3%, при цьому частка коштів юридичних осіб збільшується до 9%, а частка коштів фізичних осіб має тенденцію до зменшення до 3,1%.

Ефективна робота банку дає можливість демонструвати прибуткову діяльність та поліпшення операційних показників.

20 грудня 2024 року Рейтинговий комітет Рейтингового агентства «Експерт-Рейтинг» прийняв рішення про оновлення кредитного рейтингу АБ «Укргазбанк» на рівні uaAA+ за національною шкалою. Це означає, що банк має дуже високу кредитоспроможність порівняно з іншими українськими позичальниками. Агентство базувало своє рішення на результатах аналізу фінансової звітності банку за дев'ять місяців 2024 року, а також на статистичних даних за 2023 рік і за січень-жовтень 2024 року.

АБ «Укргазбанк» став одним з перших двох банків в Україні, який приєднався до Програми підтримки енергетичної безпеки ЄБРР, отримавши портфельну гарантію на суму 150 млн євро для підтримки проектів, пов'язаних з децентралізованою генерацією енергії та підвищенням енергоефективності для малого та середнього бізнесу, приватних домогосподарств та муніципалітетів.

У вересні 2024 року АБ «Укргазбанк» видав перший в Україні кредит у рамках пілотного проекту «Реінтеграція ветеранів та осіб, які постраждали від війни» спільно з ЄБРР. Проект має на меті допомогти ветеранам адаптуватися до цивільного життя та заохотити підприємства до полегшення їхньої адаптації.

Станом на 1 жовтня 2024 року АБ «Укргазбанк» спрямував 49,5 млн. грн на благодійні проекти, з яких: 27 млн. грн на підтримку Національного реабілітаційного центру НЕЗЛАМНІ (UNBROKEN), 20 млн. грн на підтримку Збройних Сил України (ЗСУ). Загалом на гуманітарні цілі, армію та громади було спрямовано понад 427 млн. грн.

Станом на 1 жовтня 2024 року АБ «Укргазбанк» продовжує демонструвати високий рівень капіталу (як регулятивного, так і основного) та високу ліквідність, з показниками, які значно перевищують встановлені НБУ граничні значення.

Портфель активів банку був добре диверсифікований, зокрема частка в активах високої ліквідності (грошові кошти, ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) становила 58,25%, а частка кредитного портфеля - 37,53%.

За дев'ять місяців 2024 року порівняно з аналогічним періодом 2023 року, банк демонструє вагомі результати: прибуток банку зріс на 1,6 рази, склавши 4,673 млрд. грн., чистий процентний дохід збільшився на 56,21%, досягнувши 7,407 млрд. грн.,

чистий комісійний дохід зріс на 0,89%, склавши 972,528 млн. грн.

Питома вага непрацюючих кредитів (NPL) в кредитному портфелі банку станом на 1 жовтня 2024 року була на 2,03 п.п. меншою, ніж середній показник по банківській системі України, що свідчить про ефективну стратегію управління кредитними ризиками [38].

Ефективна робота АБ «Укргазбанк» та його стабільність також забезпечені високим рівнем зовнішньої підтримки з боку основного акціонера - Міністерства фінансів України, що є додатковим фактором стабільності банку.

Рішення Рейтингового комітету підтверджує дуже високу кредитоспроможність АБ «Укргазбанк» в умовах складної економічної ситуації, що зумовлена, зокрема, війною. Банк продовжує активно підтримувати стратегічні проекти, забезпечує високі фінансові результати та має значну підтримку з боку держави, що робить його надійним фінансовим партнером.

2.2. Аналіз фінансової звітності АБ «Укргазбанк»

Основою для здійснення аналізу змін та складу активів, зобов'язань та власного капіталу АБ «Укргазбанк» є Звіт про фінансовий стан, що відображає обсяг і напрямки розміщення фінансових ресурсів банку на певну дату.

Проаналізуємо склад та динаміку активів банку за даними представленими в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Склад та динаміка активів АБ «Укргазбанк» за 2021-2023 рр., тис. грн.

Найменування статті	2021	2022	2023	Відхилення 2024/2022	
				тис. грн	%
1	2	3	4	5	6
АКТИВИ					
Грошові кошти та їх еквіваленти	30188103	35346787	49749451	19561348	164,80
Кредити та інші залишки з банками	5081150	2420569	1633211	-3447939	32,14
Похідні фінансові активи	509	15069	2933	2424	576,23
Кредити та аванси клієнтам	55889683	64759128	63332947	7443264	113,32

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6
Інвестиції в цінні папери	29458919	23217149	55728665	26269746	189,17
Інвестиційна нерухомість	153955	156366	154269	314	100,20
Поточні податкові активи	-	2690423	1070155	1070155	x
Відстрочені податкові активи	32254	30138	54449	22195	168,81
Основні засоби і нематеріальні активи	1187141	1234025	1225785	38644	103,26
Активи, з права користування	255664	166113	138631	-117033	54,22
Інші фінансові активи	334523	900755	2112157	1777634	631,39
Інші нефінансові активи	689615	709427	664730	-24885	96,39
Всього активи	123271516	131645949	175867383	52595867	142,67

Дані табл. 2.2 свідчать, про збільшення загального обсягу активів АБ «Укргазбанк» у 2023 році в порівнянні з 2021 роком на 52595867 тис. грн. або 142,67% . При цьому, збільшуються у 2023 році в порівнянні з 2021 роком:

- грошові кошти та їх еквіваленти на 19561348 тис. грн. або 164,8%;
- похідні фінансові активи збільшуються на 2424 тис. грн. або майже у 6 разів,
- кредити та аванси клієнтам зростають на 7443264 тис. грн. або 113,32%;
- інвестиції в цінні папери зростають на 26269746 тис. грн. або 189,17%;
- інвестиційна нерухомість не значно збільшується, лише на 314 тис. грн. або 100,2%;
- поточні податкові активи зростають на 1070155 тис. грн.
- відстрочені податкові активи також зростають на 22195 тис. грн. або 168,81%;
- основні засоби і нематеріальні активи не значно збільшуються лише на 38644 тис. грн. або 103,26%;
- інші фінансові активи зростають на 1777634 тис. грн. або більше ніж у 6 разів.

Але, відбувається зменшення наступних статей активів у 2023 році в порівнянні з 2021 роком:

- кредити та інші залишки з банками зменшуються на 3447939 тис. грн. або 32,14%;
- активи, з права користування зменшуються на 117033 тис. грн. або 54,22%;

- інші нефінансові активи не значно зменшуються на 24885 тис .грн. або 96,39%.

Поведемо структурний аналіз активів АБ «Укргазбанк» за даними наведеними в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Структура активів АБ «Укргазбанк» за 2021-2023 рр., %

Найменування статті	2021	2022	2023	Структурні зрушення (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
АКТИВИ					
Грошові кошти та їх еквіваленти	24,49	26,85	28,29	2,36	1,44
Кредити та інші залишки з банками	4,12	1,84	0,93	-2,28	-0,91
Похідні фінансові активи	0,00	0,01	0,00	0,01	-0,01
Кредити та аванси клієнтам	45,34	49,19	36,01	3,85	-13,18
Інвестиції в цінні папери	23,90	17,64	31,69	-6,26	14,05
Інвестиційна нерухомість	0,12	0,12	0,09	-0,01	-0,03
Поточні податкові активи	0,00	2,04	0,61	2,04	-1,44
Відстрочені податкові активи	0,03	0,02	0,03	0,00	0,01
Основні засоби і нематеріальні активи	0,96	0,94	0,70	-0,03	-0,24
Активи, з права користування	0,21	0,13	0,08	-0,08	-0,05
Інші фінансові активи	0,27	0,68	1,20	0,41	0,52
Інші нефінансові активи	0,56	0,54	0,38	-0,02	-0,16
Всього активи	100,00	100,00	100,00	x	x

За даними проведеного аналізу структури активів в табл. 2.3, можна зробити наступні висновки, що найбільшу питому вагу в структурі активів банку у 2021 році займають кредити та аванси клієнтам, їх частка становить 45,34%, грошові кошти та їх еквіваленти становлять 24,49%, частка інвестицій в цінні папери складає 23,9%, кредити та інші залишки з банками займають 4,12% в загальній сумі активів. Інші статті активів АБ «Укргазбанк» у 2021 році займають незначну частку, що складає менше 1%.

У 2022 році найбільшу питому вагу в структурі активів АБ «Укргазбанк» складають кредити та аванси клієнтам, їх частка збільшується у порівнянні з 2021 роком та становить 49,19%, частка грошових коштів та їх еквівалентів збільшується та становить 26,85%, частка інвестицій в цінні папери зменшується до 17,64%, частка кредитів та інших залишків з банками зменшується до 1,84% в загальній сумі активів. Також, у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зростає частка поточних

податкових активів з 0 у 2021 році до 2,04%. Інші статті активів АБ «Укргазбанк» у 2022 році займають незначну частку, та складають менше 1%.

У 2023 році найбільшу питому вагу в структурі активів АБ «Укргазбанк» складають кредити та аванси клієнтам, їх частка зменшується у порівнянні з 2022 роком, але залишається вагомою та складає 36,01%, частка грошових коштів та їх еквівалентів не значно збільшується до 28,29%, частка інвестицій в цінні папери збільшується та складає 31,69%, частка кредитів та інших залишків з банками зменшується до 0,93% в загальній сумі активів. Також, у 2023 році в порівнянні з 2022 роком зростає частка інших фінансових активів з 0,68% до 1,2%. Інші статті активів АБ «Укргазбанк» у 2023 році займають незначну частку, та складають менше 1%.

Банківські ресурси відображаються в пасиві балансу, який складається із зобов'язань (боргу за залученими та позиченими коштами) та власного капіталу. Власний капітал є ключовим джерелом ресурсів для банку та основою його діяльності. Саме капітал виступає найважливішим чинником для формування довіри до здатності банку справлятися з невизначеністю та фінансовою нестабільністю. Це пояснюється тим, що капітал виконує функцію «амортизатора» для покриття непередбачених збитків, викликаних кредитним, процентним та операційним ризиками.

Крім того, капітал відіграє важливу роль у так званій дилемі «ризик / дохід» у банківській практиці. Підвищення капіталу знижує ризики завдяки стабілізації та зростанню доходів, а також створює захист від банкрутства. Однак разом з цим це призводить до зменшення очікуваного доходу, оскільки власний капітал є дорожчим за залучені кошти.

Проаналізуємо склад та динаміку власного капіталу АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 роках за даними табл. 2.4.

Статутний капітал АБ «Укргазбанк» на протязі аналізованого періоду залишився без змін та склав 13837000 тис. грн., що свідчить про відсутність нових емісій акцій або коригувань у структурі капіталу. Емісійний дохід також залишався стабільним та складав 135942 тис. грн. на протязі 2021-2023 років, що вказує на те,

що банк не отримував додаткового доходу від випуску нових акцій.

Таблиця 2.4

**Склад та динаміка власного капіталу АБ «Укргазбанк»
у 2021-2023 рр. тис. грн.**

Найменування статті	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021	
				тис. грн	%
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ					
Статутний капітал	13837000	13837000	13837000	0	100,00
Емісійний дохід	135942	135942	135942	0	100,00
Результати від операцій з акціонерами	(1102304)	(1102304)	(1102304)	0	100,00
Власні викуплені акції	(518439)	(518439)	(518439)	0	100,00
Резерви та інші фонди банку	590676	967777	967777	377101	163,84
Інші резерви	(2185)	(864441)	1528277	1530462	x
Нерозподілений прибуток	(1309788)	(5539413)	(3602601)	-2292813	275,05
Загальна сума власного капіталу	11245652	6916122	11630902	385250	103,43

Аналізуючи табл. 2.1, можна відзначити, що показник «власні викуплені акції» підтверджує, що банк не змінював кількість викуплених акцій у період з 2021 по 2023 рік, його значення складає 518439 тис. грн. Резервні фонди у 2022-2023 роках збільшились у порівнянні з 2021 роком на 377101 тис. грн. або 163,84% та складають 967777 тис. грн.

У 2022 році в порівнянні з 2021 роком відбулось зниження інших резервів банку, що свідчить про їх використання для покриття потенційних ризиків. Але вже у 2023 році в порівнянні з 2022 роком інші резерви банку значно зросли до 1528277 тис. грн.

Нерозподілений прибуток банку також значно зменшився у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, але у 2023 році в порівнянні з 2022 роком відбувається покращення, що вказує на зменшення накопичених збитків банку, та є результатом підвищення прибутковості або більш ефективного управління витратами. Загалом, спостерігається позитивна тенденція щодо зростання власного капіталу у 2023 році в порівнянні з 2021 роком на 385250 тис. грн. або 103,43% до 11630902 тис. грн., що свідчить про поліпшення фінансового стану АБ «Укргазбанк».

Зобов'язання банку займають значну частину ресурсів банківської установи, та значно перевищують обсяг власного капіталу. Зобов'язання банку є основним джерелом функціонування банку як посередника в фінансовому секторі. Вони становлять основну частину ресурсів, які банк використовує для здійснення активних операцій.

Залучені фінансові ресурси банку переважно формуються з депозитів - коштів, які клієнти (як фізичні, так і юридичні особи) вносять на рахунки в банку і використовують відповідно до встановлених правил. Водночас, недепозитні залучені кошти - це ресурси, які банк може отримати у вигляді позик або шляхом випуску власних боргових зобов'язань на ринку. Відмінність недепозитних джерел від депозитів полягає в тому, що вони не мають особистісного характеру, оскільки не пов'язані безпосередньо з конкретними клієнтами банку. Такі кошти можуть бути залучені на ринку з урахуванням конкурентної ситуації, і ініціатива їх залучення належить самому банку.

Розглянемо склад та динаміку зобов'язань АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 роках за даними табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Склад та динаміка зобов'язань АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 рр. тис. грн.

Найменування статті	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021	
				тис. грн	%
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ					
Кошти банків	4799959	5568569	2794957	-2005002	58,2
Кошти клієнтів	96736381	112778613	154133564	57397183	159,3
Похідні фінансові зобов'язання	72346	737	20376	-51970	28,2
Інші залучені кошти	7205704	4384815	5579937	-1625767	77,4
Резерви за кредитами зобов'язаннями та контрактами фінансові гарантії	369357	302743	677152	307795	183,3
Інше забезпечення	266105	396062	153335	-112770	57,6
Інші фінансові зобов'язання	1343870	771373	648999	-694871	48,3
Інші нефінансові зобов'язання	402119	526915	613411	211292	152,5
Поточні податкові зобов'язання	444773	-	-	x	x
Загальна сума зобов'язань	111640614	124729827	164621731	52981117	147,5

Наявність стабільної ресурсної бази дає банку можливість: забезпечувати підтримку довгострокової ліквідності; зберігати конкурентоспроможність на ринку; оперативно реагувати на зміни в ринковій ситуації. Спостерігаємо, що кошти банків отримані АБ «Укргазбанк» зменшились у 2023 році в порівнянні з 2021 роком на 2005002 тис. грн. або 58,2%, що є позитивним сигналом, оскільки банк знизив свою залежність від ресурсів центрального банку.

У 2023 році в порівнянні з 2021 роком у АБ «Укргазбанк» відбулося значне збільшення коштів, залучених від клієнтів на 57397183 тис. грн. або 159,3% з 96736381 тис. грн. до 154133564 тис. грн., що стало результатом зростання депозитів фізичних осіб та бізнесу.

Похідні фінансові зобов'язання банку також зменшились на 51970 тис. грн. або 28,2% з 72346 тис. грн. у 2021 році до 20376 тис. грн. у 2023 році. Інші залучені кошти також мають тенденцію до зменшення на 1625767 тис. грн. або 77,4% з 7205704 тис. грн. у 2021 році до 5579937 тис. грн. у 2023 році. Інше забезпечення зменшилось у 2023 році на 112770 тис. грн. або 57,6% до 153335 тис. грн. Також, зменшуються у 2023 році інші фінансові зобов'язання банку на 694871 тис. грн. або 43,3% до 648999 тис. грн.

Водночас відбулось зростання у 2023 році в порівнянні з 2021 роком резервів за кредитами зобов'язаннями та контрактами фінансові гарантії на 307795 тис. грн. або 183,3% до суми 677152 тис. грн., інших нефінансові зобов'язань на 211292 тис. грн. або 152,2% до 613411 тис. грн. Загальна сума зобов'язань збільшилась на 52981117 тис. грн. або 147,5%.

Підсумовуючи, можна сказати, що значне зростання зобов'язань, зокрема за рахунок коштів клієнтів, є позитивним фактором. Банк демонструє зниження залежності від НБУ і зростання депозитів, що є гарним знаком. Однак проблеми з нерозподіленим прибутком та резервами можуть вказувати на необхідність проведення оптимізації.

За даними табл. 2.6 проаналізуємо структуру зобов'язань АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 роках. Найбільшу частку у структурі зобов'язань АБ «Укргазбанк» займають кошти клієнтів, а саме у 2021 році – 86,65% , у 2022 році було незначне

збільшення до 90,42%, та у 2023 частка коштів клієнтів збільшується до 93,63%. Збільшення обсягу вкладів фізичних осіб, з одного боку, свідчить про зростання довіри до банку, але, з іншого боку, також підвищує потенційні ризики для самих вкладників.

Таблиця 2.6

Структура зобов'язань АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 рр. тис. грн.

Найменування статті	2021	2022	2023	Структурні зрушення (+,-)	
				2022/2021	2022/2021
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ					
Кошти банків	4,30	4,46	1,70	0,17	-2,77
Кошти клієнтів	86,65	90,42	93,63	3,77	3,21
Похідні фінансові зобов'язання	0,06	0,001	0,01	-0,06	0,01
Інші залучені кошти	6,45	3,52	3,39	-2,94	-0,13
Резерви за кредитами зобов'язаннями та контрактами фінансові гарантії	0,33	0,24	0,41	-0,09	0,17
Інше забезпечення	0,24	0,32	0,09	0,08	-0,22
Інші фінансові зобов'язання	1,20	0,62	0,39	-0,59	-0,22
Інші нефінансові зобов'язання	0,36	0,42	0,37	0,06	-0,05
Поточні податкові зобов'язання	0,40	0,00	0,00	-0,40	0,00
Загальна сума зобов'язань	100,00	100,00	100,00	x	x

Дані табл. 2.6 свідчать, що частка коштів банків у загальній структурі зобов'язань займає 4,3% у 2021 році, у 2022 році не значно збільшується до 4,46%, але у 2023 році відбувається значне зменшення до 1,7%. Частка інших залучених коштів у 2021 році складає 6,45%, а у 2022-2023 роках їх частка зменшується до 3,52%-3,39% відповідно. Найменшу частку в загальній структурі зобов'язань банку займають похідні фінансові зобов'язання у 2021 році вони склали - 0,06%, у 2022 році – 0,001%, а у 2023 році – 0,01%. Інші статті зобов'язань банку займають незначну частку в загальній структурі зобов'язань банку та складають менше 1%.

Динаміку активів, власного капіталу та зобов'язань АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 роках представлено на рис. 2.4. Протягом 2021-2023 років АБ «Укргазбанк» продемонстрував стабільне зростання активів, при цьому підтримуючи належний рівень зобов'язань для фінансування своєї діяльності. Це дозволило банку залишатися надійним гравцем на ринку, а також підтримувати економічну стабільність в умовах фінансових викликів.

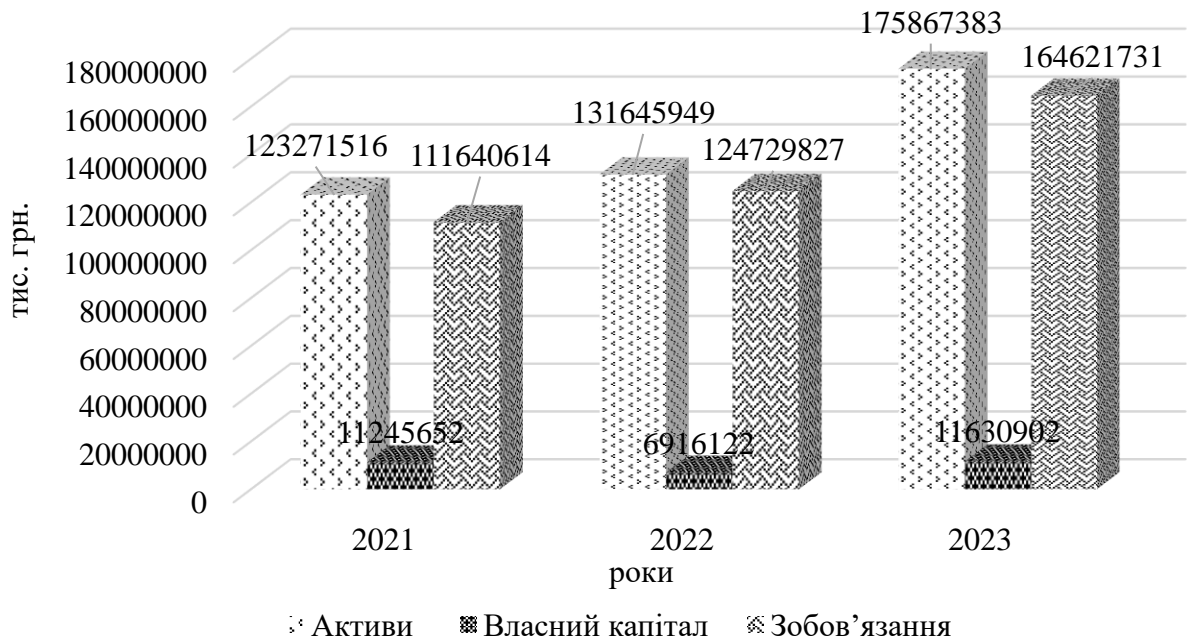

Рис. 2.4. Динаміка активів, власного капіталу та зобов'язань АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 роках, тис. грн.

Розглянемо фінансові результати діяльності АБ «Укргазбанк» на основі даних Звіту про прибутки та збитки, а також іншого сукупного доходу за період 2021-2023 років. Динаміка доходів і витрат АБ «Укргазбанк» за цей період представлена в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Динаміка доходів та витрат АБ «Укргазбанк»
за 2021-2023 роки, тис. грн.**

Показники	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021	
				тис. грн	%
Процентні доходи	8702055	11566183	17369733	8667678	199,60
Чистий процентний дохід	5259516	4994244	6679666	1420150	127,00
Чистий комісійний дохід	1580359	1420824	1296771	-283588	82,06
Торговий результат	737272	702005	1109887	372615	150,54
Інші операційні доходи	219385	347893	32984	-186401	15,03
Інші доходи	112946	53614	93965	-18981	83,19
Всього доходів	7909478	7518 580	9213272	1303794	116,48
Процентні витрати	3442539	6571939	10690068	7247529	310,53
Відрахування до резервів	408761	7223916	86282	-322479	21,11
Адміністративні та інші операційні витрати	3632876	4293803	4466087	833211	122,94
Всього витрат	3224116	11517719	4552370	1328254	141,20

Загальний дохід АБ «Укргазбанк» зріс на 116,48% порівняно з 2021 роком, що свідчить про поступове збільшення активності в операціях. Основні зміни в структурі доходів. Процентні доходи підвищились майже вдвічі (199,6%), що вказує на розширення обсягів кредитування або на збільшення процентних ставок за позиками. Це основний фактор, який сприяв зростанню доходів банку. Чистий процентний дохід зріс на 27%, що вказує на ефективне управління процентними маржами. Проте співвідношення чистого доходу до процентних витрат свідчить про зростаючий рівень витрат. Чистий комісійний дохід зменшився на 82,06%, що може вказувати на падіння обсягів транзакцій або зменшення кількості операцій з платіжними послугами. Це негативний сигнал щодо диверсифікації джерел доходів. Торговий результат зріс на 150,54%, що відображає успішну діяльність банку на фінансових ринках або переоцінку інвестицій. Інші операційні доходи і інші доходи показали значне зниження: 15,03% і 83,19% відповідно, що вказує на незначний внесок додаткових джерел доходів у забезпечення фінансової стабільності.

Витрати АБ «Укргазбанк» включають суму всіх фінансових витрат, понесених банком у процесі здійснення його операційної та фінансової діяльності. Витрати АБ «Укргазбанк» можна поділити на кілька основних категорій. Процентні витрати - витрати, пов'язані з виплатою відсотків за залученими коштами, такими як депозити клієнтів, міжбанківські позики та інші фінансові зобов'язання. Це один з основних видів витрат для банків, оскільки вони залежать від вартості залучених ресурсів. Адміністративні витрати - витрати, пов'язані з управлінням банком, включаючи зарплати співробітників, витрати на оренду офісних приміщень, комунальні послуги, витрати на рекламу, маркетинг та інші операційні витрати. Операційні витрати, які виникають внаслідок виконання банківських операцій, таких як обслуговування рахунків клієнтів, обробка транзакцій, а також витрати на підтримку технологій та інфраструктури. Витрати на резерви - витрати, пов'язані з відрахуваннями до резервів для покриття можливих збитків від неповернених кредитів або інших ризиків. Це може включати створення резервів під кредитні збитки чи інші фінансові ризики. Податкові

витрати - витрати на сплату податків та інших обов'язкових платежів державі. Інші витрати, які не входять до основних категорій, але мають значення для фінансової діяльності банку (наприклад, витрати на амортизацію, утримання нерухомості, штрафи тощо).

Зростання витрат банку значно випереджає темпи зростання доходів, що створює додаткове фінансове навантаження. Зростання витрат банку може свідчити про збільшення вартості операцій, розширення діяльності або зміну в умовах ринку. Процентні витрати зросли на 310,53%, що свідчить про суттєве підвищення вартості залучених ресурсів (депозитів, міжбанківських позик). Це може бути наслідком як підвищення ставок, так і збільшення обсягів залучених коштів. Адміністративні та інші операційні витрати зросли на 122,94%, що вказує на розширення операційної діяльності або збільшення витрат на персонал, оренду, технології тощо. Відрахування до резервів показують значну нестабільність (21,11%). У 2023 році банк, ймовірно, знизив рівень резервів, що може бути індикатором поліпшення якості кредитного портфеля.

За даними представленими на рисунку 2.5. розглянемо структуру доходів АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 роках.

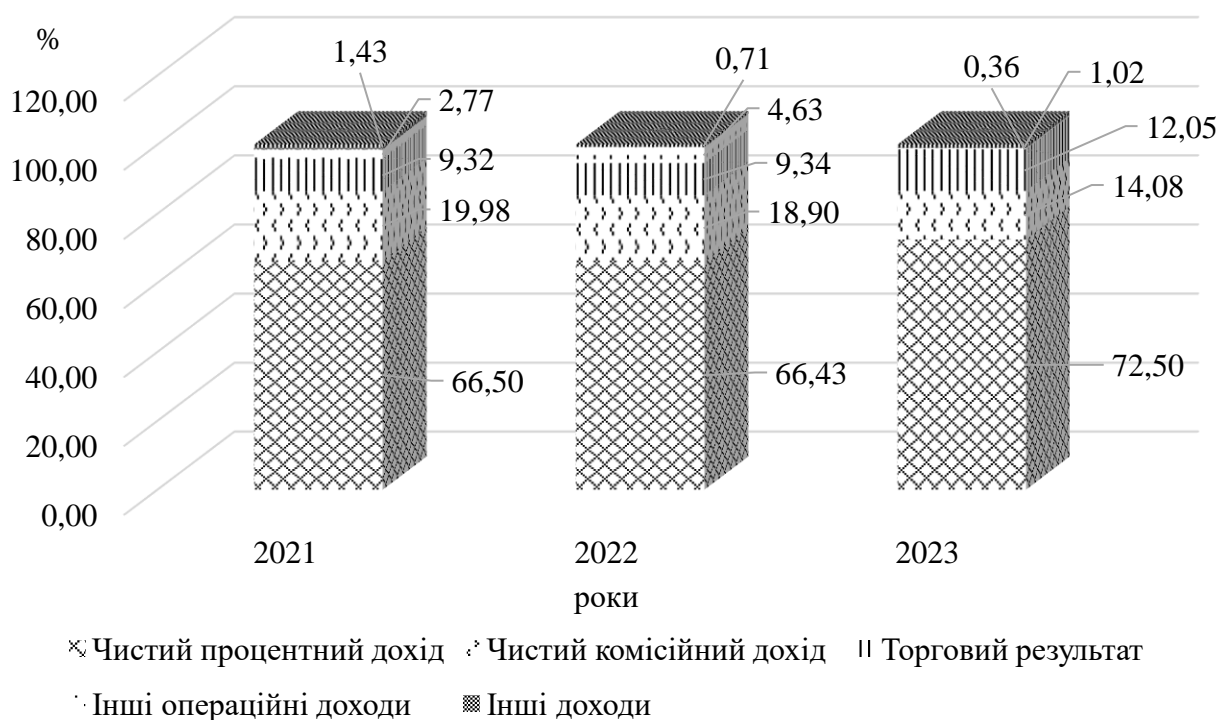

Рис. 2.5. Структура доходів АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 рр., %

Найбільшу питому вагу в структурі доходів АБ «Укргазбанк» у 2021 році займає чистий процентний дохід 66,5%. У 2022 році частка чистого процентного доходу майже не змінюється у порівнянні з 2021 роком та складає 66,43%. У 2023 році в порівнянні з 2022 роком частка чистого процентного доходу зростає та складає 72,5%.

Частка чистого комісійного доходу зменшується протягом всього аналізованого періоду. У 2021 році частка чистого комісійного доходу складає 19,98% у загальній структурі доходів. У 2022 році частка чистого комісійного доходу зменшується до в загальній структурі доходів банку та складає 18,9%. У 2023 році в порівнянні з 2022 роком частка чистого комісійного доходу ще більше зменшується у загальній структурі доходів до 14,08%.

В 2021-2023 роках АБ «Укргазбанк» продовжував розвивати операції торговельного фінансування, в результаті чого, частка доходів від торгового результату збільшується в загальній структурі доходів на протязі всього аналізованого періоду з 9,32% у 2021 році до 12,05% у 2023 році.

Інші операційні доходи АБ «Укргазбанк» у 2021 році складають 2,77% у загальній структурі доходів банку. У 2022 році інші операційні доходи банку зростають до 4,63% в загальній структурі доходів банку. У 2023 році в порівнянні з 2022 роком частка інших операційних доходів банку значно зменшується до 0,36% в загальній структурі доходів.

Інші доходи АБ «Укргазбанк» мають не значну частку у загальній структурі доходів та складають у 2021 році 1,43%, у 2022 році 0,71%, у 2023 році 1,02%.

Фінансовий результат діяльності банку - це підсумковий показник, який відображає ефективність банківської діяльності протягом певного періоду. Це результат, який визначається різницею між доходами і витратами банку. Він може бути як позитивним (прибуток), так і негативним (збиток).

Прибуток - це позитивний фінансовий результат, що виникає, коли доходи банку перевищують витрати. Це свідчить про те, що банк ефективно керує своїми операціями, забезпечує зростання доходів та оптимізує витрати. Прибуток може бути чистим (після всіх витрат, податків та резервів) або операційним (до

врахування податків та резервів).

Збиток - це негативний фінансовий результат, коли витрати банку перевищують його доходи. Це може бути наслідком низької прибутковості, високих витрат або непередбачених фінансових ризиків, таких як кредитні збитки або девальвація валюти.

Фінансовий результат є важливим індикатором для аналізу стабільності та ефективності банку, а також для прийняття управлінських рішень.

Проаналізуємо формування фінансового результату діяльності АБ «Укргазбанк» за 2021-2023 роки за даними табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Фінансовий результат АБ «Укргазбанк» за 2021-2023 рр. , тис. грн.

Найменування статті	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021	
				тис. грн.	%
Прибуток (збиток) до оподаткування	4685362	-3999139	4660902	-24460	99,48
Витрати з податку на прибуток	914356	-137626	2724477	1810121	297,97
Прибуток (збиток) після оподаткування	3771007	-3861513	1936425	-1834582	51,35

За підсумками 2021 року АБ «Укргазбанк» отримав чистий прибуток у розмірі 3 771 007 тис. грн. На цей результат вплинули такі основні фактори: чисті процентні доходи після витрат на кредитні збитки склали 5 870 млн грн, непроцентні доходи — 2 676 млн грн, а непроцентні витрати досягли 3 861 млн грн.

У 2022 році банк зафіксував збиток у розмірі 3 861 513 тис. грн, що в основному було спричинено витратами на кредитні збитки в сумі 7 134,8 млн грн через переоцінку якості кредитного портфеля та девальвацію національної валюти.

У 2023 році АБ «Укргазбанк» знову отримав чистий прибуток, що склав 1 936 425 тис. грн. Операційний прибуток до резервів та оподаткування збільшився на 47% порівняно з попереднім роком, що свідчить про позитивну динаміку фінансових результатів.

На рисунку 2.6 наведено динаміку доходів, витрат і чистого прибутку АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 роках. За даними рисунку 2.2 можна констатувати, що діяльність АБ «Укргазбанк» на протязі 2021 року та 2023 року є прибутковою, але

у 2022 році банк отримує від'ємний фінансовий результат.

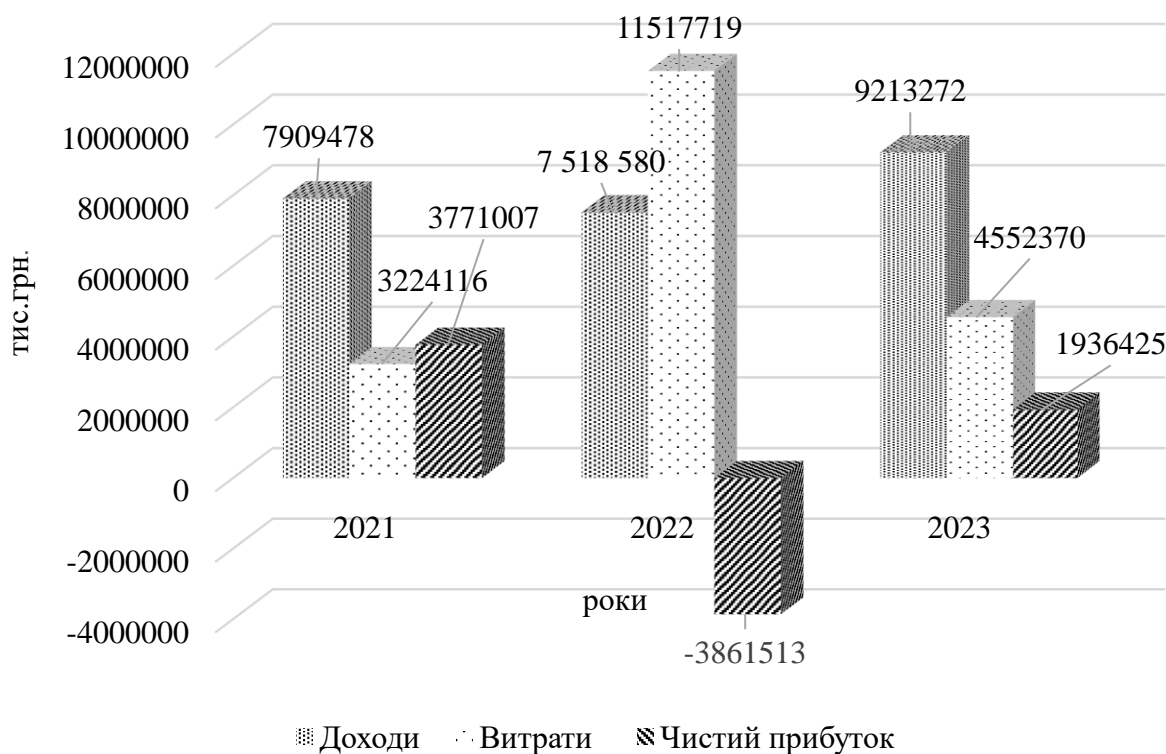

Рис. 2.6. Динаміка доходів, витрат і чистого прибутку АБ «УкрГазбанк» у 2021-2023 роках, тис. грн.

Кредити, надані позичальникам, є одними з найбільш ризикованих активів для банку, особливо коли їхня частка в загальній структурі активів є значною. Ризик кредитних операцій зростає у разі низької платоспроможності позичальників або недостатнього рівня забезпечення, що може призвести до значних фінансових втрат.

Динаміка кредитного портфеля АБ «УкрГазбанк» представлена на рисунку 2.7. Аналізуючи динаміку кредитного портфеля АБ «УкрГазбанк», можна виокремити ключові тенденції щодо змін у кредитуванні юридичних та фізичних осіб, а також зміну обсягів резервів під знецінення кредитів фізичних та юридичних осіб.

Кредити юридичним особам зросли з 50805675 тис. грн у 2021 році до 58046514 тис. грн. у 2023 році. При цьому, максимальний обсяг кредитів для цієї категорії був зафіксований у 2022 році – 60844863 тис. грн., після чого в 2023 році спостерігалось незначне зниження, що може свідчити про тимчасове зменшення

попиту або про посилення політики кредитування.

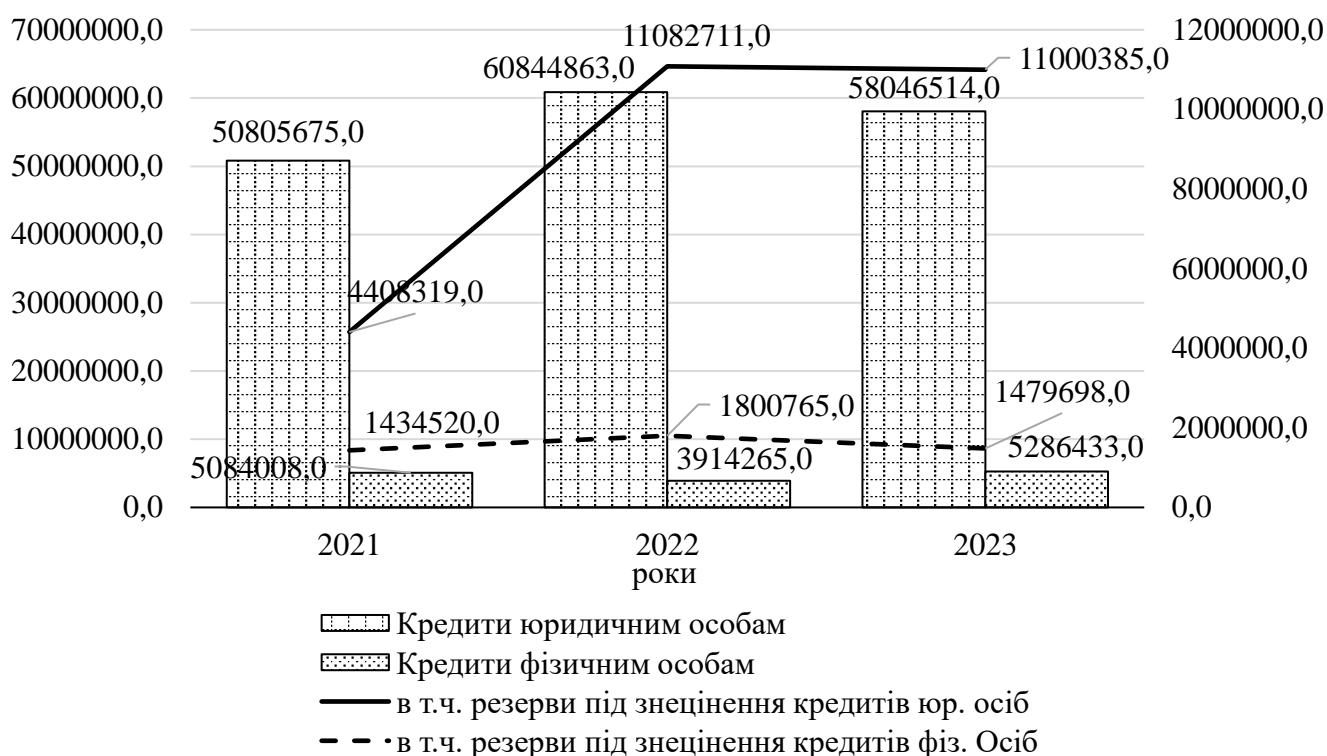

Рис. 2.7. Динаміка кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 рр., тис. грн.

Резерви під знецінення за кредитами юридичним особам значно збільшились у 2022 році в порівнянні з 2021 роком з 4408319 тис. грн. до 11082711 тис. грн. Але, у 2023 році не значно зменшились до 11000385 тис. грн., що може вказувати на збільшення фінансових труднощів у позичальників або погіршення якості кредитного портфеля. Частка резервів під знецінення за кредитами юридичним особам також збільшилася, що вимагає посиленого управління ризиками.

Кредити фізичним особам також демонструють тенденцію до зменшення у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зростання з 5084008 тис. грн. до 3914265 тис. грн. Але вже у 2023 році спостерігається зростання кредитів фізичним особам до 5286433 тис. грн., що може свідчити про збільшення попиту на споживчі та іпотечні кредити.

Обсяг резервів під знецінення за кредитів фізичним особам, на відміну від юридичних осіб, має менш виражену динаміку. Вони зросли з 1434520 тис. грн. у

2021 році до 1800765 тис. грн. у 2022 році, але в 2023 році дещо зменшились до 1479698 тис. грн. Зменшення обсягу резервів під знецінення за кредитами фізичних осіб може свідчити про покращення платіжної дисципліни серед фізичних осіб або більш ефективного управління ризиками банку в цьому сегменті.

Загалом, кредитний портфель АБ «Укргазбанк» демонструє стійке зростання, особливо у сегменті кредитування юридичних осіб. Однак значне збільшення простроченої заборгованості серед юридичних осіб вказує на зростання ризиків у цьому сегменті. Водночас, стабільне зростання обсягів кредитування фізичних осіб та зменшення прострочених кредитів є позитивним сигналом для стабільності цього сегмента. Для зниження частки простроченої заборгованості у секторі юридичних осіб, банку необхідно посилити управління ризиками.

Фондові операції є важливим компонентом діяльності державного банку, який сприяє підтримці стабільності, ліквідності та дохідності. Завдяки інвестуванню в державні цінні папери банки допомагають фінансувати бюджет, а через участь у корпоративному секторі підтримують економічний розвиток. У майбутньому державним банкам варто зосередитися на вдосконаленні управління портфелем цінних паперів, мінімізації ризиків і дотриманні вимог регуляторів для забезпечення фінансової стабільності.

Аналіз інвестиційного портфеля АБ «Укргазбанк» наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз інвестиційного портфеля АБ «Укргазбанк»

за 2021-2023 рр., тис. грн.

Показники	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021	
				тис. грн	%
Облігації внутрішньої державної позики	23258700	20630471	44419609	21160909	90,95
Облігації державної іпотечної установи	1656312	1353913	1192852	-463460	-27,98
Муніципальні облігації	1433424	1130540	1136847	-296577	-20,70
Облігації підприємств	97673	90893	98394	721	0,74
Акції підприємств	11328	11332	9854	-1474	-13,01
Депозитні сертифікати, емітовані НБУ	-	-	8871109	-	-
Інвестиції в цінні папери	29458919	23217149	55728665	26269746	89,18

Найбільший приріст спостерігається в обсягах облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), які збільшилися на 90,95%, або на 21160909 тис. грн за період з 2021 по 2023 рік. Це свідчить про зростаючий інтерес банку до цього інструменту, зокрема через: надійність ОВДП, які характеризуються низьким рівнем ризику та їхню роль у підтримці ліквідності та виконанні вимог регуляторів.

Стабільний рівень дохідності, що залежить від політики Міністерства фінансів. Одночасно обсяги облігацій державної іпотечної установи (ОДІУ) знизилися на 27,98%, що може бути пов'язано зі зменшенням попиту на інструменти з менш стабільною дохідністю порівняно з ОВДП.

Обсяг муніципальних облігацій скоротився на 20,7%, що, ймовірно, відображає обмежені можливості місцевих органів влади залучати фінансування через випуск таких облігацій, а також зміщення пріоритетів банку на більш ліквідні державні цінні папери.

Інвестиції в облігації підприємств залишилися майже на рівні попереднього року (0,74%), що свідчить про стабільну, але обмежену зацікавленість банку у корпоративному секторі. Водночас вкладення в акції підприємств знизилися на 13,01%, ймовірно, через високі ризики таких інвестицій і нестабільну ситуацію на ринку.

У 2023 році банк активно почав інвестувати в депозитні сертифікати, емітовані НБУ, обсяг яких досяг 8871109 тис. грн. Це свідчить про прагнення банку ефективно використовувати надлишкову ліквідність та отримувати гарантований дохід від надійного емітента - Національного банку України.

Загальний обсяг інвестицій у цінні папери зріс на 89,18%, що є значним досягненням. Цей приріст можна пояснити:

1. Переважним фокусом на державні цінні папери, які складають основну частину портфеля.

2. Збільшенням обсягів інвестицій у нові інструменти, такі як депозитні сертифікати НБУ.

Загалом, стратегія державного банку орієнтована на зниження ризиків через інвестування в надійні інструменти, такі як ОВДП та депозитні сертифікати НБУ.

Такий підхід забезпечує стабільність портфеля та відповідає регуляторним вимогам. Водночас зменшення інвестицій у корпоративні та муніципальні цінні папери свідчить про обережність банку в плані більш ризикованих вкладень.

2.3 Оцінка ефективності управління операційними ризиками банку

Оцінка ефективності управління операційними ризиками банку є важливою складовою загальної стратегії ризик-менеджменту. Операційні ризики пов'язані з можливими збитками, які можуть виникнути в результаті неналежного виконання внутрішніх процесів, людських помилок, системних збоїв або зовнішніх подій. Ефективне управління цими ризиками є необхідним для забезпечення стабільності, безпеки та надійності банківської діяльності.

По перше, необхідне чітке визначення всіх потенційних джерел операційних ризиків, таких як людські помилки, неефективність процесів, технічні збої, шахрайство або зовнішні фактори (наприклад, економічні чи природні).

По друге, провести оцінку ймовірності виникнення кожного з ризиків і визначення потенційного рівня збитків для банку у разі їх реалізації. Це допомагає визначити, які ризики потребують найбільшої уваги та ресурсів для їх мінімізації.

Згідно з Законом України «Про Національний банк України» [41] та Законом України «Про банки і банківську діяльність» [42], банківська система України підлягає суворому нагляду з боку національних регулюючих органів, зокрема Національного банку України (НБУ).

Національний банк України встановлює конкретні вимоги до розміру капіталу банків, що є обов'язковими для виконання всіма банківськими установами. Зокрема, ці вимоги включають мінімальний розмір капіталу та нормативи капіталу, які забезпечують стабільність та надійність банківської системи.

Регулятивний капітал є одним з найважливіших показників діяльності банків, мінімальний розмір регулятивного капіталу (Н1) має становити не менше 200 млн. грн. Динаміку розміру регулятивного капіталу АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 рр. представлено на рисунку 2.8.

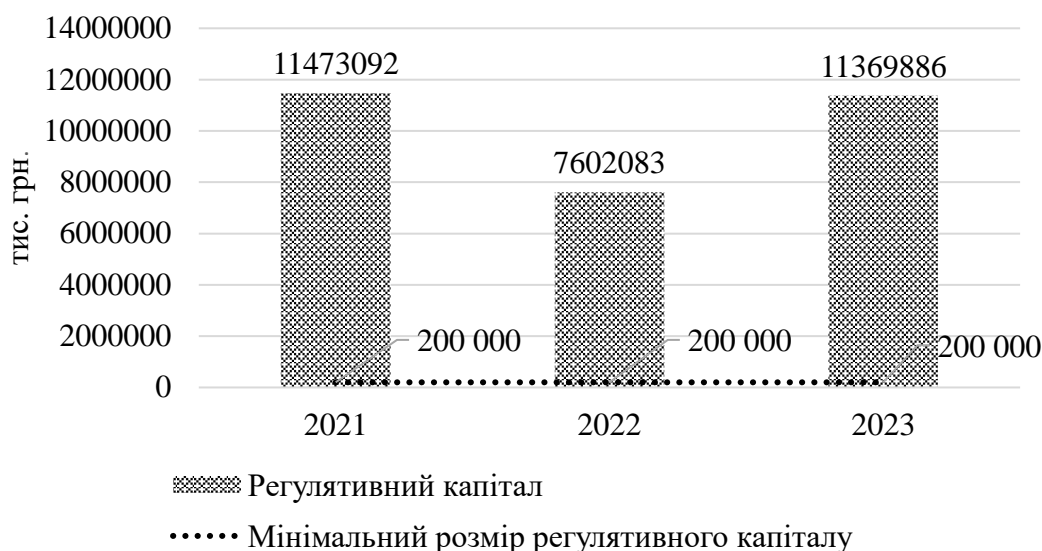

Рис. 2.8. Динаміка розміру регулятивного капіталу АБ «Укргазбанк» у 2020-2022 роках, тис. грн.

Згідно з даними, представленими на рисунку 2.8, можна зробити висновок, що розмір регулятивного капіталу АБ «Укргазбанк» у період у 2021-2023 роки відповідає нормативним вимогам, що підтверджує стабільність банку та його здатність підтримувати достатній рівень капіталу для виконання зобов'язань і покриття ризиків.

Проаналізуємо виконання обов'язкових нормативів капіталу АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 роках за даними табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Показники обов'язкових економічних нормативів капіталу АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 рр.

Показники	31 грудня 2021	31 грудня 2022	31 грудня 2023	Абсолютне відхилення, (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
Основний капітал, тис. грн.	8701893	7538083	8260719,2	-1163810	722636,2
Додатковий капітал, тис. грн.	2771199	64000	3109166,4	-2707199	3045166,4
Регулятивний капітал, тис. грн.	11473092	7602083	11369885	-3871009	3767802
Норматив Н2, %	19,67	10,88	15,81	-8,79	4,93
Норматив Н3, %	14,92	10,79	11,49	-4,13	0,7

За даними табл. 2.10, можна відстежити наступну динаміку нормативу

достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) АБ «Укргазбанк». У 2021 році норматив достатності капіталу був на достатньо високому рівні, що дозволяло банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та партнерами. У 2022 році показник зменшився до 10,88%, однак цей рівень залишався вище мінімальних вимог НБУ, що вказує на достатню фінансову стійкість банку. У 2023 році норматив Н2 значно збільшився до 15,81%, що є позитивним сигналом. Цей показник свідчить про те, що АБ «Укргазбанк» зміг відновити і навіть покращити свою фінансову стійкість і капітальну базу, збільшивши здатність виконувати зобов'язання, навіть в умовах економічної нестабільності.

Норматив достатності основного капіталу (Н3) АБ «Укргазбанк» у 2021 році склав 14,92%, а у 2022 році зменшився до 10,79%, але у 2023 році збільшився та склав 11,49%.

Проведемо аналіз показників обов'язкових нормативів ліквідності АБ «Укргазбанк» за 2021-2023 роки на основі наданих значень коефіцієнтів покриття ліквідності, що наведено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз показників ліквідності АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 рр., %

Норматив		2021	2022	2023
LCR _{ВВ} .	Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами	166,04	142,73	189,7836
LCR _{ІВ} .	Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті	146,65	167,14	217,6919
NSFR	Норматив коефіцієнта чистого стабільного фінансування (не менше 90%)	129,74	113,89	139,1796

Згідно з вимогами Національного банку України, для забезпечення фінансової стабільності банків, коефіцієнт покриття ліквідності повинен бути не меншим за 100% як у загальних валютах, так і в іноземних валютах. Протягом 2021-2023 років АБ «Укргазбанк» стабільно дотримувався нормативних вимог щодо коефіцієнту покриття ліквідності в усіх валютах та окремо в іноземних валютах, що свідчить про високу фінансову стійкість банку. Усі значення коефіцієнта покриття ліквідності за цей період залишаються на рівні не менше 100%, що є позитивним показником ліквідності банку та його здатності підтримувати

необхідні резерви для виконання своїх зобов'язань.

Значення NSFR має бути не менше 90%, що означає, що банк повинен забезпечувати наявність стабільного фінансування для покриття довгострокових зобов'язань. У 2021 році NSFR становить 129,74%, що вказує на високу здатність банку покривати свої довгострокові зобов'язання за рахунок стабільного фінансування. У 2023 році відзначається зростання показника NSFR до 139,18%. Це значне покращення показує, що банк став ще більш стабільним та здатним витримувати зовнішні економічні шоки, а також мати достатньо стабільного фінансування для підтримки своєї діяльності на довгострокову перспективу.

Ліміти нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), нормативу великих кредитних ризиків (Н8) та нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) встановлюються для зменшення банківських кредитних ризиків.

В табл. 2.12 представлено показники обов'язкових економічних нормативів кредитних ризиків АБ «Укргазбанк» за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.12

Показники дотримання економічних нормативів кредитних ризиків АБ «Укргазбанк» у 2022 – 2023 рр.

Норматив		Стандартне значення	2021	2022	2023
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	не більше 25%; для системно важливих банків - не більше 20%	11,27	23,1	14,83
Н8	Норматив великих кредитних ризиків	не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу	92,78	417,3 0	247,82
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	не більше 25%	0,21	0,30	0,15

У 2021 році значення нормативу Н7 становить 23,1%, що вказує на певне зростання кредитних ризиків в банку в порівнянні з попередніми роками. У 2022 році значення нормативу зростає до 23,1%, що свідчить про збільшення кредитних ризиків. Це може бути наслідком розширення кредитного портфеля або зміни умов

ринку, які зумовили більшу схильність до кредитування з підвищеним рівнем ризику. У 2023 році значення нормативу значно зменшилося до 14,83%, що є позитивним сигналом, оскільки вказує на зниження кредитних ризиків і підвищення якості кредитного портфеля. Така зміна може бути результатом заходів щодо посилення ризик-менеджменту, зменшення кредитування високоризикових клієнтів, а також вдосконалення процесу оцінки кредитних ризиків.

У 2021 році значення нормативу Н8 становить 92,78%, що вказує на прийнятний рівень концентрації кредитних ризиків по портфелю. Це дозволяє банку забезпечити рівновагу між високим рівнем активності та контролем за ризиками. У 2022 році відбувається значне збільшення нормативу до 417,3%. Це може свідчити про надмірну концентрацію кредитів у певних секторах або до певних контрагентів, що підвищує ризик для стабільності банку. Підвищення цього показника могло бути результатом зовнішніх економічних умов або зміни в стратегії кредитування. У 2023 році норматив Н8 знову зменшився до 247,82%, що є позитивним сигналом про зменшення концентрації кредитних ризиків. Це вказує на те, що банк активно працює над диверсифікацією свого кредитного портфеля, знижуючи ризики через зменшення залежності від окремих секторів або контрагентів.

Значення цього нормативу Н9 у 2021 році складає 0,21%, що вказує на низький рівень кредитного ризику по операціях з пов'язаними особами. У 2022 році норматив зростає до 0,30%, що може свідчити про деяке збільшення кредитних операцій з пов'язаними особами, проте це значення все одно залишалось в межах допустимого. У 2023 році показник зменшується до 0,15%, що є позитивним знаком для банку. Це вказує на те, що банк вживає ефективних заходів щодо зменшення ризиків, пов'язаних з операціями з пов'язаними особами, що може бути результатом більш строгих внутрішніх процедур та політик щодо регулювання таких операцій.

В табл. 2.13 представлено показники обов'язкових економічних нормативів інвестування та нормативів ризику загальної довгої та короткої відкритої валютної позиції АБ «Укргазбанк» за 2021 – 2023 рр.

**Показники обов'язкових економічних нормативів інвестування
та валютної позиції АБ «Укргазбанк» у 2021- 2023 рр.**

Норматив		Стандартне значення	2021	2022	2023
Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	не більше 15%	0,05	0,09	0,06
Н12	Норматив загальної суми інвестування	не більше 60%	0,1	0,18	0,12
Л13-1	Норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції	не більше 5%	3,927	2,3571	1,2845
Л13-2	Норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції	не більше 5%	0,8249	0,1318	0,2695

Аналіз показників інвестиційної діяльності та валютних позицій АБ «Укргазбанк» за 2021-2023 роки дає змогу оцінити тенденції та ефективність управління банком.

Значення нормативу Н11 у 2021 році склало 0,05, що менше за встановлену норму. Це свідчить про те, що банк має низький рівень інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, що може бути пов'язано з більш обережною стратегією в умовах економічної нестабільності. У 2022 році значення Н11 збільшується до 0,09, але воно все ще менше нормативного значення. Це також свідчить про обмежену активність банку на ринку цінних паперів, можливо, через ризики, пов'язані з інвестиціями в умовах війни та економічної невизначеності. У 2023 році норматив Н11 зменшується до 0,06, що вказує на збереження обережної позиції в інвестиціях. Загалом, ця тенденція (низький рівень інвестування в цінні папери) може свідчити про знижену активність на фінансових ринках або прагнення банку утримувати більш високий рівень ліквідності для забезпечення стабільності в умовах непередбачуваності.

Значення нормативу Н12 у 2021 році складає 0,1, що є допустимим і відповідає нормативному рівню. Це свідчить про помірковану інвестиційну активність на рівні цінних паперів. У 2022 році норматив Н12 збільшується до 0,18, що може свідчити про незначне підвищення інвестиційної активності. Це може

бути результатом спроби банку скоригувати свою інвестиційну стратегію в умовах зростаючих економічних викликів. У 2023 році норматив Н12 зменшується до 0,12, що показує повернення до більш збалансованого рівня інвестицій у цінні папери, однак значення все ще залишається в межах допустимого рівня.

За встановленими нормативами, коефіцієнт ризику довгої та короткої відкритої валютної позиції не повинен перевищувати 5%. Згідно з представленими даними, банк дотримується цього нормативу протягом усіх трьох років, що свідчить про стабільну позицію банку на валютному ринку та ефективне управління валютними ризиками.

Аналіз коефіцієнтів фінансової надійності є важливою складовою для оцінки стабільності та стійкості банку. Розглянемо зміни коефіцієнтів надійності АБ «Укргазбанк» за період 2021-2023 років за даними табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Аналіз коефіцієнтів фінансової надійності АБ «Укргазбанк» у 2021-2023 рр.

Показники	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення, (+,-)	
				2022/ 2021	2023/ 2022
Коефіцієнт надійності, %	10,4	5,5	6,4	-4,9	0,9
Коефіцієнт фінансового важеля	9,6	18,03	10,78	8,43	-7,25
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів, %	8,9	4,7	6,4	-4,2	1,7
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,14	0,23	1,23	0,09	1
Коефіцієнт захищеності доходних активів власним капіталом	0,04	-0,05	-1,38	-0,09	-1,33
Коефіцієнт мультиплікатора власного капіталу	9,26	9,88	12,71	-4,9	0,9

Коефіцієнт надійності зменшився в 2022 році, що може свідчити про деякі ризики або зміни у фінансовій стійкості банку, які, ймовірно, пов'язані з економічними викликами. Однак у 2023 році спостерігається незначне зростання показника, що може свідчити про відновлення стабільності банку та покращення фінансової ситуації після зниження в 2022 році.

Коефіцієнт фінансового важеля значно зріс у 2022 році, що вказує на збільшення використання зовнішнього фінансування (позикових коштів). Це може бути наслідком спроби збільшити кредитування або інші операції, однак високий

фінансовий важіль може збільшити ризики при зміні економічних умов. У 2023 році коефіцієнт зменшився, що може свідчити про зниження залежності банку від позикових коштів та зменшення фінансових ризиків.

Зменшення коефіцієнту участі власного капіталу у формуванні активів в 2022 році вказує на зниження частки власного капіталу у формуванні активів, що може означати збільшення позикового фінансування в балансі банку. У 2023 році спостерігається відновлення цього показника, що свідчить про можливе збільшення частки власного капіталу в структурі активів.

Зростання коефіцієнту захищеності власного капіталу в 2023 році є дуже позитивним сигналом, оскільки він показує, що власний капітал банку значно покращив свою здатність забезпечувати покриття для активів. Це може свідчити про зниження ризиків та підвищення фінансової стійкості банку.

Від'ємне значення коефіцієнта захищеності дохідних активів власним капіталом у 2022 та 2023 роках є негативним сигналом, оскільки це вказує на те, що власний капітал не забезпечує достатнього покриття для дохідних активів банку. Це може свідчити про збільшення ризиків, особливо в умовах економічної нестабільності.

Зростання коефіцієнта мультиплікатора власного капіталу АБ «Укргазбанк» у 2023 році вказує на значне збільшення обсягу активів, що фінансуються за рахунок власного капіталу. Це може свідчити про активне розширення діяльності банку, однак високий рівень мультиплікатора також підвищує залежність банку від власного капіталу та може збільшити ризики при зміні економічних умов.

Таким чином, підводячи підсумок, необхідно зазначити, що у 2021 році АБ «Укргазбанк» демонстрував стабільні фінансові показники, хоча в 2022 році спостерігалось зниження коефіцієнтів фінансової стійкості, що може бути пов'язано з економічними викликами, зокрема, кризою або війною.

У 2023 році спостерігається часткове відновлення стабільності, зокрема завдяки зростанню коефіцієнта захищеності власного капіталу, хоча від'ємні значення коефіцієнта захищеності дохідних активів свідчать про деякі потенційні ризики.

АБ «Укргазбанк» активно використовує власний капітал для фінансування активів, що свідчить про його активність на ринку, але високий коефіцієнт фінансового важеля та мультиплікатора власного капіталу також підвищують потенційні фінансові ризики. Ці показники вказують на те, що банк продовжує адаптуватися до змінюваних умов економічного середовища, проте для збереження стабільності та зниження ризиків буде важливо продовжувати контролювати рівень використання позикових коштів та збільшення фінансових важелів.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АБ «УКРГАЗБАНК» ЯК СУБ'ЄКТА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ

3.1 Напрями підвищення ефективності внутрішнього фінансового моніторингу в АБ «Укргазбанк» з врахуванням зарубіжного досвіду

Європейська інтеграція України є важливою складовою частиною державної стратегії, що передбачає поглиблену співпрацю з ЄС і інтеграцію в європейські економічні, політичні та культурні процеси. Ця стратегія обумовлює необхідність адаптації національних інститутів, зокрема фінансової системи, до стандартів Європейського Союзу. Оскільки банківська система є ключовим елементом національної фінансової інфраструктури, її стабільність і конкурентоспроможність є основою економічної безпеки держави [12].

Банківська система України повинна бути не лише ефективною, а й відповідати європейським вимогам для забезпечення безпеки і стабільності фінансової системи. Серед основних завдань банківської системи можна виділити:

1. Забезпечення економічного зростання: Банки мають сприяти фінансуванню реального сектору економіки, розвитку малого та середнього бізнесу, інноваційних проектів.

2. Підвищення конкурентоспроможності: Українські банки мають покращити якість фінансових послуг, що відповідають вимогам європейського ринку.

3. Забезпечення економічної безпеки: Банки повинні бути в змозі реагувати на загрози, які виникають через економічні, фінансові або політичні зміни, і забезпечувати захист національної економіки.

Інтеграція України в європейську фінансову систему вимагає від національних органів застосування передових методів регулювання та нагляду. Особливо важливим є досвід зарубіжних країн у боротьбі з відмиванням коштів і

фінансуванням тероризму, що є актуальними загрозами для фінансової системи.

Польща є прикладом успішної інтеграції в європейську фінансову систему, особливо у контексті боротьби з фінансовими злочинами, такими як відмивання коштів та фінансування тероризму. Основним нормативним актом у Польщі є Закон від 16 листопада 2000 р. «Про протидію відмиванню грошей та фінансуванню тероризму», який передбачає створення чіткої системи фінансового моніторингу та забезпечення безпеки фінансових операцій. У Польщі Генеральний інспектор фінансової інформації (GIIF) є уповноваженим органом для контролю та забезпечення дотримання цього закону.

GIIF підпорядковується Міністерству фінансів та займається отриманням, збиранням і аналізом інформації про фінансові операції, що можуть бути пов'язані з відмиванням грошей або фінансуванням тероризму. Також, сприяє виявленню та запобіганню легалізації незаконно отриманих коштів та контролює використання коштів для фінансування терористичних організацій або діяльності [8].

Протидія відмиванню коштів і фінансуванню тероризму є важливим елементом фінансової безпеки Канади, що має значення не лише для стабільності національної економіки, але й для міжнародної репутації країни. Основною метою канадської фінансової політики в цій сфері є виявлення, запобігання та протидія незаконним фінансовим операціям, а також захист цілісності фінансової системи Канади від зловживань.

Основним нормативним актом у сфері протидії відмиванню коштів (AML) та фінансуванню тероризму (CFT) у Канаді є Закон «Про протидію відмиванню незаконних коштів та фінансуванню тероризму». Цей закон визначає вимоги до суб'єктів фінансового моніторингу, що зобов'язані здійснювати заходи щодо запобігання відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, а також надає механізми для здійснення нагляду за їх діяльністю.

Закон Канади охоплює широкий спектр суб'єктів фінансового моніторингу. Іноземні банки, кредитні спілки та страхові компанії, що здійснюють свою діяльність на території Канади. Ці установи зобов'язані дотримуватись вимог законодавства, запроваджуючи внутрішні політики для виявлення та попередження

фінансових злочинів. Фізичні та юридичні особи, що є посередниками у фінансових операціях, зокрема, брокери з цінних паперів, фінансові радники та інвестиційні компанії. Вони повинні дотримуватись вимог щодо ідентифікації клієнтів та моніторингу підозрілих операцій. Оператори з іноземними валютами, грошових переказів і електронних платіжних систем, які здійснюють транзакції через будь-які засоби або посередників. Вони зобов'язані вести звітність щодо операцій, що можуть викликати підозру, та дотримуватись принципів комплаєнсу.

Підрозділом фінансової розвідки в Канаді є Канадський центр з аналізу фінансових операцій та звітів (FINTRAC), який підпорядковується Міністерству фінансів Канади. Основна мета діяльності FINTRAC полягає в сприянні громадській безпеці та захисту цілісності фінансової системи країни.

Канада активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Фінансова діяльність групи (FATF), для забезпечення національної і міжнародної стабільності фінансових систем. Законодавство Канади відповідає вимогам Групи 8 (G8) та Європейського Союзу, що надає змогу країні бути важливим учасником глобальних зусиль щодо боротьби з фінансовими злочинами [8].

Іспанія має добре розвинену систему протидії відмиванню коштів (AML), яка є важливою частиною забезпечення фінансової безпеки країни. З огляду на глобальні виклики та розвиток фінансових злочинів, Іспанія, як і багато інших країн, прийняла низку законодавчих та регуляторних заходів для запобігання незаконним фінансовим операціям. Основним нормативним актом в цій сфері є Закон № 19/1993 від 29 грудня «Про певні заходи проти відмивання незаконних доходів» (On determined preventive measures against money laundering).

У Іспанії Комісія з протидії відмиванню грошових коштів є основним органом, відповідальним за здійснення нагляду і контроль над діяльністю фінансових установ, що займаються виявленням і попередженням відмивання коштів. Комісія функціонує як підрозділ фінансового моніторингу, що координує і надає рекомендації суб'єктам фінансового сектору щодо виконання вимог закону.

В Іспанії до суб'єктів фінансового моніторингу належать різні установи, організації та особи, що займаються фінансовими послугами, а також деякі

специфічні сектори, які можуть бути пов'язані з фінансовими злочинами: аудитори, бухгалтери та податкові консультанти, які мають обов'язок повідомляти про підозрілі фінансові операції або транзакції, що можуть бути пов'язані з відмиванням коштів; організації, що здійснюють продаж антикваріату та предметів мистецтва, банки, кредитні спілки, страхові компанії, що повинні вести облік фінансових операцій та інформувати органи влади про незвичні або підозрілі транзакції.

Суб'єкти фінансового моніторингу в Іспанії зобов'язані надавати інформацію до підрозділу фінансової розвідки у випадку підозри на відмивання коштів або фінансування тероризму.

Іспанія має чітке законодавство, яке передбачає кримінальну відповідальність за порушення у сфері фінансового моніторингу. За порушення встановлених вимог щодо протидії відмиванню коштів можуть бути накладені штрафи або позбавлення волі [8].

FinCEN (Financial Crimes Enforcement Network) є ключовим агентством в системі боротьби з фінансовими злочинами у Сполучених Штатах Америки. Встановлене в 1990 році при Міністерстві фінансів США, FinCEN виконує роль інформаційно-аналітичного центру, що збирає, обробляє та аналізує фінансову інформацію з різних джерел, зокрема від банків і інших фінансових установ, а також інших державних і приватних структур. Його діяльність орієнтована на виявлення та запобігання відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та інших фінансових злочинів.

FinCEN збирає і аналізує дані про фінансові операції з різних джерел, включаючи звіти від фінансових установ, казино та інших суб'єктів, що здійснюють фінансові операції.

FinCEN активно співпрацює з іншими країнами і міжнародними організаціями для ефективної боротьби з міжнародними фінансовими злочинами. Одним з важливих партнерств стало укладення угоди з Tracfin (Франція) у 1992 році, а пізніше підписано угоди з такими органами, як: Національне управління кримінальної інформації Великої Британії (NCIN), Австралійський орган з аналізу

фінансових транзакцій (AUSTRAC). Це партнерство дозволяє обмінюватися інформацією та об'єднувати зусилля для виявлення незаконних фінансових операцій.

FinCEN має доступ до багатьох державних і приватних баз даних, що дозволяє ефективно аналізувати фінансові операції, виявляти підозрілі транзакції та проводити розслідування. Наприклад, Агентство національної безпеки (АНБ) США також є важливим партнером FinCEN, оскільки АНБ має можливість перехоплювати цифрову інформацію, що передається через міжнародні мережі, що дає можливість аналізувати інформацію про транзакції, які здійснюються в США та за її межами. Це робить фінансові розслідування більш ефективними і забезпечує виявлення нових ризиків для фінансової системи країни.

Основною метою діяльності FinCEN є сприяння забезпеченню національної безпеки, захисту фінансової системи від використання для злочинної діяльності та боротьба з фінансуванням тероризму. Аналізуючи фінансові операції, а також співпрацюючи з іншими органами і міжнародними партнерами, FinCEN допомагає своєчасно виявляти і нейтралізувати фінансові загрози, що можуть поставити під загрозу економічну стабільність і національну безпеку США [34].

У Франції регулювання діяльності у сфері фінансового моніторингу здійснюється через кілька основних нормативно-правових актів, що встановлюють обов'язки фінансових установ у боротьбі з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. Одним із основних нормативних актів є закон № 90-614 від 12 липня 1990 року «Про участь фінансових інститутів у боротьбі з відмиванням грошей від незаконного обігу наркотиків». Цей закон є першим значним кроком у створенні механізмів протидії фінансовим злочинам, зокрема відмиванню грошей, а також визначає обов'язки фінансових установ у фінансовому моніторингу.

Крім цього, Валютно-фінансовий кодекс Франції також містить положення щодо організації фінансового моніторингу, визначаючи обов'язки щодо звітності, обробки інформації та розслідування підозрілих фінансових операцій.

TRACFIN (Traitement du Renseignement et Action contre les Circuits FINANciers clandestins) - це агентство французького Міністерства фінансів, що здійснює

контроль і нагляд за фінансовими операціями, зокрема для виявлення незаконного обігу коштів, фінансування тероризму та інших кримінальних фінансових операцій. TRACFIN є підрозділом фінансової розвідки Франції

Основними завданнями TRACFIN є:

- збір та обробка інформації від фінансових установ і інших суб'єктів, які зобов'язані проводити фінансовий моніторинг;
- аналіз отриманої інформації та визначення потенційних загроз, пов'язаних з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму;
- передача результатів аналізу до правоохоронних органів і подальше співробітництво з ними для реалізації заходів щодо попередження і розслідування злочинних фінансових схем;
- співпраця з іншими державними і міжнародними органами для обміну інформацією, що дозволяє виявляти міжнародні фінансові злочини [8].

В умовах глобалізації та цифровізації фінансових послуг, Національний банк України активно працює над впровадженням інноваційних проектів у фінансовій сфері, що мають на меті покращення системи фінансового моніторингу. Одним із важливих кроків є проект «Сприяння розвитку FinTech в Україні», який зосереджений на активізації використання електронних грошей, третіх осіб як агентів, багаторівневій ідентифікації клієнтів за процедурою Know Your Client (KYC) та віддаленому відкритті рахунків.

З метою модернізації української фінансової системи, проект FinTech сприяє не лише розвитку електронних грошей, але й створенню нових механізмів для більш ефективного моніторингу фінансових операцій. Це включає:

- спрощення процесу переказу коштів через цифрові платформи та зменшення витрат на обробку транзакцій;
- впровадження багаторівневої ідентифікації клієнтів за допомогою новітніх технологій, що дає змогу забезпечити високий рівень перевірки користувачів і зменшити ризик фінансових злочинів;
- віддалене відкриття рахунків, завдяки цифровим технологіям без необхідності фізичного відвідування банку, що прискорює процес та покращує

доступ до фінансових послуг.

Впровадження фінансових інновацій вимагає адаптації регуляторних органів до нових умов та розробки ефективних інструментів для оцінки та контролю нових фінансових продуктів. SupTech (supervisory technology) і RegTech (regulatory technology) є новітніми технологіями, що дозволяють автоматизувати та алгоритмізувати процеси нагляду та регулювання фінансових установ [31].

SupTech-рішення, зокрема в Мексиці, продемонстрували значний успіх у спрощенні та зниженні витрат на обробку звітності. Впровадження API (Application Programming Interface) для звітування банківських операцій значно зменшило час на обробку даних та забезпечило більшу точність і безпеку інформації. Завдяки цьому банки почали подавати звіти про підозрілі операції через API, що унеможливило подачу некоректної чи неповної інформації.

Окрім того, штучний інтелект (AI) був застосований для виявлення аномалій у фінансових операціях, що дозволяє оперативно виявляти підвищені ризики відмивання коштів. Це важливий крок до вдосконалення системи моніторингу та виявлення підозрілих транзакцій.

У сфері RegTech особливо успішним прикладом є австрійська платформа AuRep, яка об'єднує майже 90% австрійських банків. Ця платформа дозволяє здійснювати звітування за допомогою єдиного інтерфейсу, що має кілька важливих переваг:

- AuRep дозволяє швидко збирати та аналізувати дані, що забезпечує своєчасне виявлення порушень;
- завдяки автоматизації процесів, витрати на обробку інформації значно зменшуються;
- платформа дозволяє банкам стандартизувати свою звітність, що підвищує ефективність контролю та забезпечує єдині підходи до нагляду;
- автоматизація значно зменшує час, необхідний для обробки звітності та виявлення порушень;
- зменшення залежності від ручної обробки даних дозволяє знизити ймовірність помилок та підвищити надійність звітів;

- єдиний інтерфейс для звітування допомагає забезпечити стандартизацію фінансової інформації та ефективну взаємодію між фінансовими установами та регуляторами;

- запровадження цифрових технологій дозволяє здійснювати більш прозорий контроль за фінансовими операціями та знижувати ризики відмивання грошей і фінансування тероризму [6].

Впровадження інноваційних SupTech і RegTech рішень в Україні є необхідним кроком для вдосконалення фінансового моніторингу в умовах цифровізації. Інтеграція таких технологій дозволить забезпечити ефективний нагляд за фінансовими установами, знизити ризики для економічної безпеки та забезпечити більш прозору і підзвітну фінансову систему. Завдяки проекту «Сприяння розвитку FinTech в Україні» Україна має можливість запровадити передові технології і адаптувати міжнародний досвід для покращення національної системи фінансового моніторингу.

АБ «Укргазбанк», як суб'єкт первинного фінансового моніторингу, має серйозні обов'язки щодо забезпечення дотримання вимог законодавства України у сфері протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення. Ці завдання вимагають чіткої організації системи внутрішнього моніторингу та контролю, а також ефективного функціонування підрозділу внутрішнього аудиту для забезпечення належної роботи банківської установи з точки зору фінансової безпеки та управління ризиками.

Фінансовий моніторинг в банку має бути організований на основі ризик-орієнтованого підходу. Банк повинен оцінити потенційні ризики відмивання коштів, фінансування тероризму та поширення зброї масового знищення, зокрема ризики, пов'язані з клієнтами, їх операціями та каналами взаємодії. На основі оцінки ризиків повинні бути розроблені заходи контролю для мінімізації цих ризиків, включаючи перевірку клієнтів (KYC), моніторинг підозрілих операцій, а також аналіз транзакцій за допомогою автоматизованих систем. Визначення пріоритетних напрямків для внутрішнього фінансового моніторингу відповідно до рівня ризиків, що дозволяє більш ефективно використовувати ресурси для

контролю за високоризиковими клієнтами та операціями.

Запобігання легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, є одним із основних завдань банківських установ, і АБ «Укргазбанк» має приділяти цьому особливу увагу. Одним із найважливіших елементів ефективної системи фінансового моніторингу є постійний моніторинг рахунків та операцій клієнтів, а також забезпечення належного рівня ідентифікації клієнтів на всіх етапах банківського обслуговування.

Банк має розуміти характер діяльності клієнта та природу отриманих грошових надходжень на його рахунки. Постійний моніторинг операцій дає змогу виявляти будь-які аномалії або підозрілі дії, які можуть свідчити про спроби легалізації незаконних коштів.

Це включає регулярний аналіз транзакцій, порівняння їх із звичайною діяльністю клієнта, а також відслідковування змін у поведінці клієнта, що може бути ознакою зростаючих ризиків.

Важливо розуміти, звідки походять кошти, які клієнт зараховує на свій рахунок. Це дозволяє банку оцінити, чи відповідають ці кошти нормам та стандартам, чи не пов'язані вони з нелегальною діяльністю.

Особливо важливими є операції з високими сумами або тимчасовими змінами у поведінці клієнта (наприклад, великі одноразові переведення чи постійні транзакції з новими, незвичними контрагентами).

Згідно з політикою Know Your Customer (KYC), банк повинен проводити ретельну ідентифікацію кожного клієнта до початку надання послуг, а також постійно оновлювати інформацію про клієнта у процесі співпраці.

У разі переведення рахунка клієнта з іншої банківської установи, яка дотримується політики KYC, банк не повинен спрощувати процес ідентифікації, поки не буде впевнений у правильності та законності джерела коштів клієнта [21].

Процедури ідентифікації та верифікації клієнтів є ключовими етапами у системі фінансового моніторингу банку. Вони забезпечують виявлення та перевірку особи клієнта, що дозволяє банку контролювати ризики, пов'язані з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та фінансовими злочинами.

Ідентифікація та верифікація клієнтів АБ «Укргазбанк» повинна здійснюватись поетапно :

1. Клієнт надає свої ідентифікаційні документи (паспорт, ідентифікаційний код, водійське посвідчення тощо). Після отримання документів, банк перевіряє їх на чинність і відповідність (підтвердження, що документи дійсні, а також перевірка фотографій та підписів на відповідність). Документи копіюються або скануються, а потім підписуються як клієнтом, так і відповідальним працівником банку. Копії документів формуються у окрему юридичну справу для подальшого зберігання.

2. На основі наданих клієнтом документів та іншої інформації, працівники банку здійснюють вивчення клієнта: оцінюють його фінансовий стан, зокрема джерела доходів, а також репутацію (наприклад, перевіряють історію взаємодії з іншими фінансовими установами). Під час цієї процедури також аналізується поведінка клієнта, регулярність та обсяги його фінансових операцій.

3. Проводиться перевірка, чи належить клієнт до категорії політично значущих осіб (ПСО) (PEPs), членів їхніх родин або пов'язаних з ними осіб. У разі виявлення, що клієнт є ПСО, готується спеціальний запит на отримання дозволу для укладання ділових відносин із таким клієнтом. Це важливий етап для запобігання ризикам, пов'язаним із потенційними незаконними фінансовими потоками.

4. Усі зібрані відомості про клієнта вносяться до електронної анкети в банківську систему. Це забезпечує зручність обробки та аналізу даних у майбутньому. Після цього на основі наданої інформації, клієнту визначається рівень ризику: низький, середній чи високий. Це дозволяє банку приймати обґрунтовані рішення щодо подальших кроків.

5. На підставі оцінки рівня ризику, а також всієї зібраної інформації, працівники банку приймають рішення про: укладання договору з клієнтом; відкриття банківського рахунку; проведення фінансових операцій. Якщо клієнт має високий рівень ризику, можуть бути застосовані додаткові перевірки або навіть відмовлено в обслуговуванні.

6. Для забезпечення актуальності інформації, банк повинен регулярно

проводити уточнення та актуалізацію даних про клієнта. Цей процес включає перевірку будь-яких змін у фінансовому стані клієнта, зміни в його поведінці чи нову інформацію про джерела коштів.

7. Банк повинен на постійній основі проводити моніторинг і контроль процесів ідентифікації, верифікації та належної перевірки клієнтів. У разі виявлення порушень чи нових ризиків банк зобов'язаний вжити необхідних заходів для коригування діяльності з таким клієнтом [23].

Залучення банків до тіньових економічних схем може відбуватися двома основними шляхами: добровільно та несвідомо.

- добровільно, у цьому випадку банк свідомо бере участь у проведенні незаконних операцій;

- несвідомо, якщо банк не має прямого наміру порушувати закон, але, тим не менше, може стати частиною нелегальних схем через недостатньо ефективний моніторинг або слабкий контроль за фінансовими операціями.

У разі добровільної участі банк може бути притягнутий до кримінальної, адміністративної та фінансової відповідальності. Якщо, банк не має наміру порушувати закон, він все одно несе відповідальність за недотримання належних процедур фінансового моніторингу. В разі виявлення таких порушень можуть бути накладені штрафи, санкції, а також ініційовані кримінальні розслідування стосовно працівників, відповідальних за контроль.

АБ «Укргазбанк» необхідно впровадити методика управління ризиком в тіньових економічних схемах. Впровадження методики управління ризиком в тіньових економічних схемах є ключовим елементом для забезпечення належного контролю та зниження ймовірності участі банку в незаконних операціях. Один із підходів до управління ризиками - це розрахунок інтегрального показника на основі бальної оцінки критеріїв ризику, що дозволяє систематично оцінювати різні аспекти потенційних загроз і надавати обґрунтовані рекомендації щодо управління цими ризиками.

Для забезпечення правильного розрахунку інтегрального показника ризику спершу виокремлюються основні (базові) ризики, що можуть впливати на

діяльність банку у контексті тіньових економічних схем. До таких базових ризиків відносяться: ризик клієнта, продуктовий (послуговий) ризик, географічний (країновий) ризик, ризики, пов'язані з порушенням законодавчих вимог [20].

Оскільки кожен з базових ризиків має різний рівень впливу на загальний ризик, важливо при оцінці інтегрального показника врахувати їх вагу. Для цього кожному ризику надається ваговий коефіцієнт в залежності від важливості: ризик клієнта - 30%, продуктовий (послуговий) ризик - 25%, географічний (країновий) ризик - 20%, ризик порушення законодавчих вимог - 25%. Інтегральний показник розраховується за формулою:

$$I = 0,4 \cdot R1 + 0,2 \cdot R2 + 0,2 \cdot R3 + 0,2 \cdot R4, \quad (3.1)$$

де I – загальний рівень ризику участі банків у нелегальних схемах;

R1 – ризик клієнта банку;

R2 – продуктовий ризик;

R3 – ризик географічний;

R4 – ризик порушення законодавчих вимог.

Таким чином, інтегральний показник є сумою базових ризиків, що зважені за коефіцієнтом вагомості, а кожний з базових ризиків формується з декількох показників, які й оцінюються бально.

Для кожного базового ризику бальна оцінка (яка може бути від 1 до 5) переводиться в одиничне значення за наступною формулою:

$$R_i = n_{\text{факт}} : n_{\text{max}}, \quad (3.2)$$

де, R_i – і-та складова ризику участі банків у нелегальних схемах;

$n_{\text{факт}}$ – фактична кількість отриманих балів і-ої складової;

n_{max} – максимальна кількість балів і-ої складової.

Таким чином, згідно з описаною методикою, розрахунок інтегрального показника дає можливість оцінити рівень ризику участі банку у нелегальних схемах за допомогою поєднання базових ризиків (клієнт, продукт, країна, законодавство) та їх вагових коефіцієнтів. Значення інтегрального показника допомагає банкам визначити ймовірність ризику участі у нелегальних фінансових схемах та вжити відповідних заходів для його мінімізації (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Ідентифікація рівня ризику участі банків у нелегальних схемах та ймовірності його реалізації банком на основі значень інтегрального показника

Значення Інтегрального показника	Ймовірність реалізації ризику банком, %	Рівень ризику
0-0,35	0-35	Низький
0,36-0,60	36-60	Середній
0,61-0,89	61-89	Високий
0,90-1,00	90-100	Дуже високий

Застосування інтегрального показника для оцінки ризику участі банку у нелегальних схемах дозволяє АБ «Укргазбанк» здійснювати комплексний підхід до виявлення, оцінки та зменшення ризиків, пов'язаних з нелегальними фінансовими операціями. Це також створює можливість для своєчасного реагування на потенційні загрози, покращення внутрішніх процесів і співпраці з регуляторами.

3.2 Шляхи підвищення ефективності управління операційним ризиком та прогнозування ймовірності банкрутства банку

Військова ескалація та її наслідки стають значними зовнішніми факторами виникнення операційного ризику в банках України, зокрема, в АБ «Укргазбанк». В умовах війни, банки змушені забезпечувати безперебійну роботу критичних бізнес-процесів, що безпосередньо впливає на їхню здатність підтримувати стабільність і ліквідність банківської системи. Це, своєю чергою, є важливим фактором для підтримання репутаційного ризику - довіри клієнтів, партнерів та контрагентів до фінансових установ [18].

В умовах зростаючої загрози військової ескалації АБ «Укргазбанк» важливо забезпечити безперервність критичних операцій, таких як обробка фінансових транзакцій, збереження інформації та зв'язок з клієнтами. У цьому контексті, стабільність роботи АБ «Укргазбанк» є гарантованою тільки за умови високої оперативності та ефективності управління операційними ризиками, що зменшує

ймовірність виникнення втрат через порушення в операційних процесах.

Управління операційним ризиком має безпосередній зв'язок з репутаційним ризиком. Безперервна діяльність АБ «Укргазбанк» під час кризи допомагає зберігати довіру клієнтів та партнерів, а це в свою чергу сприяє стабільності фінансових показників та капіталу банку. Тому, інвестиції в безперервність системи управління ризиками є необхідністю для підтримання позитивного іміджу банку.

Одним із важливих факторів стійкості в умовах зростаючого ризику є зміцнення контролю над ризик-менеджментом банку. Це включає пряме підпорядкування та відповідальність перед Наглядовою радою банку, що дозволяє банку оперативної реагувати на потенційні загрози, пов'язані з операційними ризиками.

Отже, підвищена стійкість та готовність АБ «Укргазбанк» до управління операційними ризиками в умовах військового конфлікту має критичне значення для забезпечення безперервної роботи банківської системи, збереження довіри клієнтів та партнерів, а також підтримки фінансової стабільності. Завдяки чітко налаштованій структурі управління ризиками та постійному моніторингу ризик-апетиту, АБ «Укргазбанк» може ефективно реагувати на виникаючі загрози та забезпечувати стійкість у періоди невизначеності та кризових ситуацій.

Враховуючи інтеграційні процеси в Європейський простір, питання управління операційними ризиками стає ще більш важливим для АБ «Укргазбанк», особливо в умовах військового конфлікту на території України. Одним із ключових аспектів, що значно впливає на операційний ризик, є управління персоналом, який може бути підданий численним викликам через зовнішні та внутрішні фактори. Ці фактори включають міграцію персоналу, плинність кадрів, диверсійну загрозу, а також інші ризики, пов'язані з безпекою працівників та забезпеченням конфіденційності інформації.

Для ефективного управління операційними ризиками в банку надзвичайно важливою є культура управління ризиками. Це вимагає всебічного підходу, включаючи залучення всіх працівників банку до створення та підтримки системи

управління операційним ризиком. Як зазначено в «Положенні про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» [46], культура управління ризиками в банку охоплює чотири основні елементи:

1. Корпоративні цінності є основою для побудови системи управління ризиками в банку. Вони повинні включати принципи, що забезпечують прозорість і відповідальність, такі як чесність, порядність, дотримання законодавства та внутрішніх нормативних актів. Для забезпечення ефективного управління операційними ризиками, необхідно, щоб ці цінності були інтегровані в корпоративну культуру банку. Вони мають слугувати орієнтирами для всіх співробітників, забезпечуючи підтримку належного рівня етики у всіх процесах банківської діяльності.

АБ «Укргазбанк» активно працює над формуванням внутрішньої культури, спрямованої на підтримку корпоративних цінностей. Важливими аспектами є чесність у взаєминах з клієнтами та партнерами, високий рівень конфіденційності інформації та відповідальність за прийняті рішення. Банком впроваджуються регулярні тренінги для співробітників, що допомагають зміцнити розуміння корпоративних цінностей і настанов щодо дотримання етичних стандартів.

2. Розуміння ролі працівників у управлінні ризиками та відповідальність. Ключовим елементом є те, щоб кожен співробітник банку розумів свою роль у процесі управління ризиками. Це включає відповідальність за безпеку інформації, своєчасну і точну обробку операцій, а також забезпечення належної комунікації всередині організації для мінімізації можливих операційних ризиків. Працівники повинні бути поінформовані про важливість своєї ролі в цьому процесі та розуміти, як їхні дії можуть впливати на рівень ризику в банку.

В АБ «Укргазбанк» передбачено чітке розподілення відповідальності серед співробітників за управління різними видами ризиків. Кожен працівник отримує регулярні навчання щодо управління операційними ризиками і розуміє важливість свого внеску в мінімізацію таких ризиків.

3. Для того, щоб система управління операційними ризиками була ефективна, необхідно забезпечити всіх співробітників необхідною інформацією про

потенційні ризики, методи їх ідентифікації та запобігання. Це також включає інформування співробітників про нові ризики, які можуть виникати у процесі змін у внутрішньому або зовнішньому середовищі.

В АБ «Укргазбанк» активно проводяться інформаційні кампанії для підвищення обізнаності співробітників щодо різноманітних ризиків, у тому числі нових загроз, що виникають через зміни в регуляційному середовищі або економічній ситуації в країні. Проводяться регулярні брифінги та навчання щодо виявлення і мінімізації операційних ризиків.

4. Важливим аспектом є також те, що всі співробітники повинні бути обізнані не лише про ризики та заходи їх мінімізації, але й про санкції за невиконання вимог політик і процедур управління ризиками. Це включає як внутрішні дисциплінарні заходи, так і відповідальність за порушення вимог законодавства та нормативних актів.

В АБ «Укргазбанк» є чітко визначені санкції за порушення внутрішніх процедур і політик з управління ризиками. Працівники банку регулярно ознайомлюються з цими санкціями, що забезпечує їх високий рівень поінформованості щодо наслідків невиконання вимог. Крім того, банк створює систему внутрішнього контролю, щоб переконатися, що всі вимоги і стандарти дотримуються на всіх рівнях організації.

Основні елементи культури управління ризиком банку та критичний аналіз їх застосування в АБ «Укргазбанк» представлено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Основні елементи культури управління ризиком банку та критичний аналіз їх застосування в АБ «Укргазбанк»

Назва елементу	Застосування в АБ «Укргазбанк»	Оцінка ефективності
1	2	3
Корпоративні цінності	Формування внутрішніх стандартів, які сприяють прозорості, етиці, безпеці та конфіденційності.	Висока. Регулярні тренінги для співробітників та практичні заходи з підтримки корпоративних цінностей.
Розуміння ролі працівників у управлінні ризиками	Чітке визначення ролей і відповідальності, тренінги для працівників.	Середня. Потребує додаткового моніторингу і розвитку комунікаційних каналів.

Продовження табл. 3.2

1	2	3
Просування обізнаності щодо ризиків	Інформаційні кампанії, тренінги, брифінги для співробітників.	Висока. Інтенсивне навчання та підвищення обізнаності співробітників щодо ризиків.
Підтвердження поінформованості працівників про санкції	Чітке визначення санкцій за порушення процедур та політик.	Середня. Потрібен регулярний моніторинг і оновлення санкцій у разі змін у нормативно-правовому середовищі.

Таким чином, з урахуванням внутрішніх факторів виникнення операційного ризику АБ «Укргазбанк» може стикатися з різними ситуаціями, які поставлять під загрозу його фінансову стабільність та вплинуть на його репутацію. Ефективне прогнозування фінансового стану банку та здатність своєчасно реагувати на зміни є критичними для забезпечення стабільності та запобігання негативним наслідкам, які можуть призвести до банкрутства чи ліквідації банку. Сучасні методики прогнозування допомагають банкам передбачити різні ризики та можливі проблеми в їх діяльності, а також підготувати необхідні заходи для їх мінімізації.

Логістична регресія є одним з найпоширеніших і ефективних методів статистичного аналізу для прогнозування ймовірності банкрутства. Вона дозволяє моделювати ймовірність настання певної події, в даному випадку - банкрутства, на основі набору вхідних змінних або факторів.

Логістична регресія є методом бінарної класифікації, що дозволяє передбачити дві можливі категорії результату (наприклад, банкрутство або його відсутність). Модель оцінює ймовірність настання певної події (банкрутства) за допомогою логіт-функції [17].

Для прогнозування ймовірності банкрутства АБ «Укргазбанк» за допомогою логіт-моделі використаємо систему нелінійного економіко-математичного моделювання, яка дає змогу обчислити ймовірність банкрутства в діапазоні від 0 до 1. Вибір логіт-моделі обґрунтований її здатністю уникати проблеми від'ємних значень (яка може виникнути в лінійних моделях) або обмеженості значеннями тільки 0 або 1 (що характерно для пробіт-моделей).

У логіт-моделі використовується формула, яка відображає ймовірність події

(тобто банкрутство - z) через лінійну комбінацію прогностичних змінних:

$$P_i = 1/(1+e^{-z_i}) \quad (3.3)$$

де P_i – ймовірність настання події банкрутства;

z_i – комбінація (лінійна) прогностичних параметрів (предикторів).

В свою чергу, дана лінійна комбінація прогностичних параметрів має вигляд за формулою (3.2):

$$z_i = b_0 + b_1 y_{i1} + b_2 y_{i2} + \dots + b_k y_{ik} \quad (3.4)$$

де y_{ij} – значення j -го предиктора для i -го спостереження ($j = 1, \dots, k; i = 1, \dots, n$).

Процес побудови логіт-моделі для прогнозування ймовірності банкрутства АБ «Укргазбанк» є важливим етапом для забезпечення стабільності банку в умовах зміни економічної ситуації та для ефективного управління ризиками. Для цього необхідно дотримуватись чіткого алгоритму побудови моделі, який можна умовно поділити на кілька ключових етапів.

На першому етапі необхідно сформуємо масив даних, що буде основою для побудови моделі. Цей масив включатиме інформацію про фінансово-економічні нормативи та показники ліквідності та платоспроможності банку, за даними фінансової звітності за 2021-2023 роки. Дані взяті з форм №1 (Баланс) та №2 (Звіт про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід) за кожен рік.

Другим етапом є розрахунок 32 фінансових показників, що відображають виконання обов'язкових економічних нормативів банку. Це можна зробити шляхом обчислення основних коефіцієнтів, зазначених на попередньому етапі, на основі отриманої фінансової звітності за 2021, 2022 та 2023 роки.

На третьому етапі перевіримо важливість обраних факторів для моделі, для чого використовуємо двохвибірковий F-тест для дисперсій. Цей тест дозволяє визначити, чи є значущі відмінності між групами для кожної змінної (предиктора), яку ми обираємо для моделі.

Технічний процес проведення F-тесту:

- нульова гіпотеза - змінна не має суттєвого впливу на ймовірність банкрутства;

- альтернативна гіпотеза - змінна має суттєвий вплив на ймовірність

банкрутства.

Для кожної змінної обчислюється статистика F, після чого визначається р-значення, яке дозволяє зробити висновки щодо важливості цієї змінної. Отримані результати F-тесту відобразимо в табл. 3.3, де для кожної змінної (фактору) буде вказано значення статистики F, р-значення, а також результат перевірки важливості факторів для логіт-моделі.

Таблиця 3.3

Значення F-критерію для розрахованих показників

Показник	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	Y8
F-критерій	0,002	0,014	1,021	0,045	1,017	0,113	0,114	1,017
Показник	Y9	Y10	Y11	Y12	Y13	Y14	Y15	Y16
F-критерій	0,021	0,019	0,151	0,471	0,154	0,147	0,067	0,371
Показник	Y17	Y18	Y19	Y20	Y21	Y22	Y23	Y24
F-критерій	0,124	0,214	1,547	0,832	0,341	1,001	0,009	0,305
Показник	Y25	Y26	Y27	Y28	Y29	Y30	Y31	Y32
F-критерій	0,804	1,008	0,115	0,391	0,074	0,025	0,003	0,114

На основі порівняння розрахованого значення F-статистики з критичним значенням, можна зробити висновки щодо важливості окремих змінних для моделі прогнозування ймовірності банкрутства. Якщо F-статистика показує, що певний показник не є статистично значущим (р-значення більше 0,05 або більше, що перевищує обраний рівень значимості), такий показник можна виключити з моделі.

Табличне значення F-критерію становить 0,321 при рівні значимості 0,99 і певних ступенях свободи (це значення визначається залежно від кількості спостережень та змінних).

Оскільки розраховане значення F-статистики для певних змінних виявляється меншим за табличне критичне значення або має значення $p > 0,05$, це означає, що ці змінні не є статистично значущими для моделі і їх можна виключити.

Змінні, що потрібно виключити: Y1, Y2, Y5, Y9, Y11, Y14, Y15, Y17, Y18, Y20, Y23, Y24, Y27, Y28, Y29, Y30, Y32. Ці змінні не мають суттєвого впливу на ймовірність банкрутства та можуть бути виключені з подальшого аналізу для

побудови більш ефективної логіт-моделі. Виключення цих факторів дозволить зосередитись на значущих ознаках, які дійсно мають вплив на результат і дозволяють зробити прогноз точнішим.

Після виключення цих змінних необхідно повторно оцінити модель, переглянути її коефіцієнти та перевірити статистичну значущість залишкових показників. Це дозволить підвищити ефективність моделі і знизити потенційні помилки при прогнозуванні ймовірності банкрутства.

Оцінка мультиколінеарності є важливим кроком у процесі побудови логіт-моделі, оскільки мультиколінеарність може значно вплинути на точність оцінок коефіцієнтів регресії та інтерпретацію результатів. Алгоритм Фаррара-Глобера дозволяє перевірити наявність мультиколінеарності між незалежними змінними, що є важливим етапом для підвищення якості моделі.

На четвертому етапі проведемо оцінку тісноти та міцності зв'язку між відібраними показниками та виконаємо перевірку існування мультиколінеарності між змінними за допомогою алгоритму Фаррара-Глобера.

Спершу, стандартизуємо визначені показники та складаємо кореляційну матрицю. Потім, визначивши критерій Y_4 , зробимо висновок щодо наявності мультиколінеарності в масиві даних, оскільки Y_4 фактичне менше Y_4 табличне ($13,01 < 14,22$).

Після виконання розрахунку фактичних і табличних t-критеріїв за методом Фаррара-Глобера та побудови матриці кореляцій між парами змінних, було виявлено, що деякі фактори мають високу взаємозалежність. У зв'язку з цим було ухвалене рішення виключити їх з подальшого аналізу. Так, встановлено, що сильні кореляції існують між такими парами факторів: Y_3 і Y_4 , Y_4 і Y_6 , Y_7 і Y_8 , Y_{10} і Y_{12} , Y_{12} і Y_{13} , Y_{16} і Y_{19} , Y_{22} і Y_{25} , Y_{23} і Y_{26} , Y_{25} і Y_{31} , Y_{26} і Y_{31} . Ці взаємозв'язки були підтверджені відповідними результатами фактичних та табличних t-критеріїв, як представлено в табл. 3.4.

Після коригування та виключення статистично незначущих показників із початкового набору, визначимо наступні предиктори для побудови логіт-моделі прогнозування ймовірності банкрутства АБ «Укргазбанк»: Y_7 : Власний капітал /

активи; Y8: Грошові кошти та їх еквіваленти / активи; Y12: Прибуток (збиток) після оподаткування / зобов'язання банку; Y13: Прибуток (збиток) після оподаткування / активи; Y16: Кредити та заборгованість клієнтів / зобов'язання; Y22: Субординований борг / зобов'язання банку. Цей набір предикторів використовуватиметься для побудови логіт-моделі для оцінки ймовірності банкрутства на основі фінансових даних.

Таблиця 3.4

Значення t-критеріїв для факторів, що мають тісний зв'язок

Показник	Значення t-критерію	Показник	Значення t-критерію
Y3 та Y4	0,231	Y16 та Y19	0,542
Y4 та Y6	0,325	Y22 та Y25	1,005
Y7 та Y8	0,901	Y23 та Y26	0,247
Y10 та Y12	0,341	Y25 та Y31	0,348
Y12 та Y13	0,422	Y26 та Y31	0,914

Матрицю парних коефіцієнтів кореляції для обраних показників представлено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Матриця парних коефіцієнтів кореляції для обраних показників

Фактори моделі	Y7	Y8	Y12	Y13	Y16	Y22
Y7	1,000					
Y8	0,103	1,000				
Y12	0,058	0,071	1,000			
Y13	0,007	0,005	0,074	1,000		
Y16	0,034	0,309	0,243	0,501	1,000	
Y22	0,184	0,024	0,084	0,064	0,017	1,000

На наступному етапі побудови логіт-моделі використаємо можливості пакету програм Microsoft Office. Результати наведені в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Одержані коефіцієнти логіт-моделі

№	Const. b0	Y7	Y8	Y12	Y13
Estimate	1,25133	8,47124	2,04813	0,94214	0,03578
Unit ch	0,00604	0,0041	0,0003	1,30671	0,57123
Range	x	0,0214	0,0001	0,42017	0,00145
Final loss:0,0015572, X8 = 16,214, P = 0,00000001					

Результати оцінки параметрів логіт-моделі дозволяють зробити такі висновки. Вільний член (b_0) = 1,25133. Параметр для Y7 (власний капітал / активи) = 8,47124. Параметр для Y8 (грошові кошти та їх еквіваленти / активи) = 2,04813. Параметр для Y12 (прибуток після оподаткування / зобов'язання банку) = 0,94214. Параметр для Y13 (прибуток після оподаткування / активи) = 0,03578. Сума квадратів залишків: 0,0015572 - це дуже низьке значення, що свідчить про добре апроксимацію моделі до реальних даних, тобто модель має високу точність.

Рівень значущості моделі становить 0, що менше за обране значення порогу значущості (0,02). Це свідчить про те, що всі включені змінні мають значний вплив на ймовірність банкрутства, а сама модель є статистично значущою. $X_8 = 16,8214$, отже значення статистики показує високий рівень значущості різниці між поточною моделлю та моделлю, що містить лише вільний член. Чим більше значення, тим сильніший вплив змінних на результат. Оскільки X_8 досить велике, можна стверджувати, що обрані предиктори (Y7, Y8, Y12, Y13) мають статистично значущий вплив на ймовірність банкрутства.

Таким чином, згідно з отриманими результатами, логіт-модель є значущою для прогнозування ймовірності банкрутства АБ «Укргазбанк», оскільки вибрані предиктори показують високий рівень статистичної значущості та вплив на фінансові результати банку.

Відповідно до проведених розрахунків побудована логістична модель для прогнозування банкрутства досліджуваного банку має вигляд за формулою (3.5):

$$Z_i = 1,25133 - Y_7 \times 8,47124 - Y_8 \times 2,04813 + Y_{12} \times 0,94214 - Y_{13} \times 0,03578 \quad (3.5)$$

де Y7 – власний капітал / активи;

Y8 – грошові кошти та їх еквіваленти / активи;

Y12 – прибуток (збиток) після оподаткування / зобов'язання банку;

Y13 - прибуток (збиток) після оподаткування / активи.

Розрахунки, виконані за допомогою логіт-моделі, дозволяють визначити ймовірність банкрутства для АБ «Укргазбанк» на основі отриманих значень параметрів.

Ймовірність банкрутства АБ «Укргазбанк» на рівні 0,003 підтверджує, що

фінансове становище банку є достатньо стабільним і банк в даний момент не має значного ризику банкрутства, що також свідчить про ефективне управління його операційними ризиками та виконання функцій як суб'єкта фінансового моніторингу.

Таким чином, для вдосконалення управління операційним ризиком та покращення виконання функцій АБ «Укргазбанк» як суб'єкту фінансового моніторингу необхідно:

1. Посилити внутрішній контроль за дотриманням економічних нормативів та вимог регуляторів шляхом вдосконалення системи моніторингу для виявлення потенційних загроз фінансової стабільності. Встановити жорсткіші механізми контролю за виконанням економічних нормативів, що дозволить мінімізувати ймовірність порушень та знизити рівень операційного ризику.

2. Розробити комплексну стратегію для зменшення операційних ризиків, включаючи як внутрішні, так і зовнішні фактори. Посилити внутрішнє навчання працівників банку з питань управління ризиками та обізнаності про потенційні загрози, особливо в умовах нестабільності на зовнішньому ринку. Ввести систему постійного відстеження операційних ризиків з чітким визначенням заходів для їх мінімізації та своєчасної реакції на зміни в ринкових умовах.

3. Забезпечити розвиток корпоративної культури управління ризиками. Важливо, щоб усі співробітники банку були усвідомлені про роль та важливість управління операційними ризиками. Це дозволить створити культуру відповідальності та проактивного ставлення до управління ризиками.

4. Використовувати сучасні технології для покращення фінансового моніторингу, а саме впровадити інноваційні технології для підвищення ефективності виявлення аномалій та вчасного реагування на них, включаючи системи автоматизованого фінансового моніторингу та використання великих даних (Big Data) для виявлення потенційних загроз.

Ці кроки дозволять не лише покращити управління операційними ризиками, а й забезпечити стійкість та розвиток АБ «Укргазбанк» у довгостроковій перспективі, що є критичним в умовах глобальної фінансової нестабільності.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження функцій банку як суб'єкта фінансового моніторингу та управління операційними ризиками можна зробити наступні висновки.

З'ясовано, що фінансовий моніторинг - це процес, який полягає в здійсненні низки обов'язкових дій, спрямованих на виявлення та протидію підозрілим фінансовим операціям. Це включає як транзакції, що здійснюються юридичними особами, так і фізичними особами-підприємцями та звичайними громадянами. Основними завданнями фінансового моніторингу є: ідентифікація клієнтів, моніторинг фінансових транзакцій, виявлення підозрілих операцій та аналітика і виявлення схем відмивання грошей, забезпечення прозорості фінансових операцій, співпраця з органами державної влади, навчання співробітників банків і фінансових установ. Управління фінансовим моніторингом є критичним для забезпечення стабільності фінансової системи та запобігання незаконним фінансовим операціям, що можуть призвести до серйозних економічних наслідків для держави та фінансових установ.

Встановлено, що як суб'єкти первинного фінансового моніторингу банки виконують такі функції: організаційно-управлінську (упорядковуючу); контрольню-наглядову; аналітичну; інформаційну; превентивну (попереджувальну чи запобіжну) та захисну.

Здійснено всебічний аналіз існуючих підходів до трактування поняття операційного ризику банку, що дозволило виявити низку важливих аспектів і розбіжностей у визначенні цього терміну. Виокремлено кілька ключових підходів до розуміння операційного ризику. Один із найбільш важливих висновків полягає в тому, що операційний ризик можна трактувати як невизначеність (небезпеку, загрозу) для нормальної діяльності банку. Він є наслідком ймовірності виникнення фінансових втрат або збитків через ряд факторів, які можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми. Ключовою рисою операційного ризику - є непередбачуваність його прояву, що робить його складним для прогнозування і управління. Тому

операційний ризик не можна повністю уникнути чи запобігти йому завдяки стандартним управлінським підходам. Замість цього, необхідно впроваджувати стратегії для зниження ймовірності його реалізації та мінімізації наслідків, коли цей ризик стає реальністю. Ефективне управління операційним ризиком передбачає не лише виявлення та оцінку ризиків, але й створення системи моніторингу і відповідальності за їх усунення та контроль.

На основі проведеного аналізу діяльності АБ «Укргазбанк» оцінено банк, як надійний фінансовий інститут, який має високий рівень стабільності та здатний ефективно виконувати свої функції на ринку банківських послуг.

Зокрема, структура активів АБ «Укргазбанк» протягом 2021-2023 років не зазнала значних змін, що вказує на збалансовану політику управління активами та чітке визначення пріоритетних напрямків їх розміщення. Така стабільність є ознакою системного підходу до управління фінансовими ресурсами.

Пасиви балансу складаються в основному з зобов'язань, що є характерним для банку з високим рівнем залучення ресурсів від третіх осіб (депозитів, кредитів тощо).

Згідно з результатами аналізу, фінансовий результат банку протягом 2021 та 2023 років є прибутковим, однак у 2022 році банк отримав від'ємний фінансовий результат. Це вказує на певні виклики, які потребують уваги з боку керівництва банку.

Щодо виконання обов'язкових економічних нормативів, АБ «Укргазбанк» показав стабільність у виконанні основних нормативів. Зокрема, розмір регулятивного капіталу банку у 2021-2023 роках відповідав нормативним вимогам, що свідчить про достатній рівень капіталізації та здатність банку покривати свої зобов'язання. Норматив достатності капіталу (Н2) є вище мінімально допустимого значення, що дозволяє банку безпечно виконувати свої фінансові операції. Норматив достатності основного капіталу (Н3) також відповідає вимогам, що підтверджує здатність банку підтримувати свою платоспроможність у будь-яких умовах.

Водночас, норматив Н7 у 2023 році склав 14,83%, що свідчить про зростання

кредитних ризиків. Збільшення нормативу Н8 до 247,82% у 2023 році свідчить про певні зміни у структурі активів та пасивів, що потребує уваги з точки зору управління ризиками.

Щодо інвестиційної діяльності, у 2021-2023 роках нормативи інвестування в цінні папери (Н11 та Н12) були нижчі за встановлену норму, що може свідчити про відсутність активної інвестиційної політики в останні роки.

Нарешті, важливим аспектом є те, що нормативи ризику валютної позиції (довга та коротка відкрита валютна позиція) протягом усього аналізованого періоду не перевищували 5%, що підтверджує ефективне управління валютними ризиками.

Зроблено прогнозування ймовірності банкрутства АБ «Укргазбанк» на основі економічних нормативів та використання логіт-моделі, яке дозволяє з високою точністю визначити ймовірність банкрутства банку в межах від 0 до 1. У результаті застосування цієї моделі було отримано значення ймовірності банкрутства, яке складає 0,003, що свідчить про дуже низький ризик банкрутства та стабільний фінансовий стан банку в найближчій перспективі.

Результати прогнозування на основі логіт-моделі є важливим інструментом для управління ризиками та допомагають приймати обґрунтовані стратегічні рішення у сфері фінансів і банківської діяльності. Враховуючи ці результати АБ «Укргазбанк» може вжити заходів для посилення фінансової стійкості, включаючи оптимізацію структури активів і зобов'язань, підвищення ефективності кредитної політики та покращення управління операційним ризиком. Таким чином, отримані результати можуть бути використані для довгострокового стратегічного планування і забезпечення стійкості банку в умовах змінного економічного середовища.

Для вдосконалення діяльності АБ «Укргазбанк» як суб'єкта фінансового моніторингу та підвищення ефективності боротьби з нелегальними схемами, пропонується впровадити методика, яка базується на розрахунку інтегрального показника ризику за допомогою бальної оцінки критеріїв ризику. Така методика дозволить банку здійснювати більш точну та обґрунтовану оцінку ризиків, пов'язаних з участю в нелегальних фінансових операціях, та створить передумови

для вдосконалення системи внутрішнього контролю та моніторингу.

Для ефективного просування обізнаності та підвищення ризик-культури управління операційним ризиком в АБ «Укргазбанк», пропонується запровадити Програму підвищення ризик-культури управління операційним ризиком банку. Основна мета цієї програми полягає в інтеграції принципів ризик-менеджменту на всіх рівнях організації, що дозволить не лише покращити управління операційними ризиками, а й забезпечити сталий розвиток банку в умовах постійних змін в економічному та правовому середовищі. Програма підвищення ризик-культури управління операційним ризиком є необхідною складовою в реалізації стратегії АБ «Укргазбанк». Її впровадження дозволить створити стійку систему управління ризиками, покращити внутрішні процеси банку, знизити потенційні загрози та зберегти стабільність банку на довгострокову перспективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Абрамова А.* Тенденції розвитку та особливості управління операційними ризиками комерційних банків. *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 2 (23). С. 93-104.
2. Аналіз банківської діяльності: підручник / За ред. А. М. Герасимовича. К.: КНЕУ, 2010. 599 с.
3. Банківські операції: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. О. Сичова. Київ: «АВТ», 2008. 359 с.
4. Банківське право України: навчальний посібник / За ред. Є.В. Карманов. Харків: Консум, 2009. 464 с.
5. Банківське право: українське та європейське: навчальний посібник / За ред. П.Д. Біленчук. Київ: Атіка, 2015. 390 с.
6. Банківська система України на шляху євроінтеграції / за ред. С. А. Буковинського. Київ: ЦНД НБУ, 2015. 496 с.
7. *Балануца О. О.* Особливості формування системи фінансового моніторингу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 6. С.38-40.
8. *Борисенкова А. В.* Системи державного фінансового моніторингу: зарубіжний досвід. URL:<http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Borisenkova.pdf>.
9. *Бредуляк К.* Фінансовий моніторинг. Ризики для банку. *Юрист і Закон*. №13. 2018. URL: <https://bit.ly/3FG0nee>
10. *Васюк М. В.* Теоретичне визначення системи державного фінансового моніторингу як складової фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2015. Вип. 15. Ч. 5. С. 141-145.
11. *Вощак О. В.* Дослідження зміни профілю операційних ризиків банку. *Науковий погляд: економіка і управління*. 2023. № 2 (82). С. 102-107.
12. *Грабчук О., Супрунова І.* Фінансовий моніторинг як умова забезпечення державної безпеки країни: поняття, складові, етапи розвитку. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8. № (4). С. 75-83
13. *Гончар К. О.* Нормативно-правова база з управління операційним ризиком

банк. *Modern Economics*. 2020. № 21. С. 59-65.

14. Гончар К. О. Сучасні підходи до оцінки операційного ризику банків. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. №1 (67). С. 130-135.

15. Грудзевич У.Я., Пшик Б.І. Фінансовий менеджмент у банку: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Національний банк України; Львівський банківський ін-т. Львів: ЛБІ НБУ, 2012. 192с.

16. Даценко Г. В. Оцінка ризику як основа підвищення фінансової безпеки підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 9 (73). С. 195 -199.

17. Дмитришин Л. І. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку. *Вісник Прикарпатського університету*. 2014. № 10. С. 186-191.

18. Еркес О. Банківська система України в умовах війни. *Вісник Київського національного торгово-економічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 4(144). С. 122-133.

19. Євтушенко Г. В. Операційні ризики в системі банківської діяльності та нові шляхи їх попередження. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 5. С. 396-400.

20. Інтегрована система управління ризиками банку: монографія / за заг. ред. Н.П. Шульги. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 440 с.

21. Каднічанська В. М., Уткіна О. В. Теорія та практика функціонування системи фінансового моніторингу в банках України. *Молодий вчений*. 2014. № 12(2). С. 149-152.

22. Коломоєць О. К. Взаємодія Державної служби фінансового моніторингу України з суб'єктами первинного фінансового моніторингу. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2021. № 1. С. 15-20.

23. Кузьменко О.В., Доценко Т.В., Кушнерьов О.С. Удосконалення системи фінансового моніторингу: автоматизація процесу верифікації клієнтів банку. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. № 2 (72). С.88-95.

24. Куришко О.О. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу в

Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. №1. С. 267–275.

25. *Левицька С. О., Осадча О. О.* Ризик-орієнтований підхід на етапах первинного фінансового моніторингу. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2021. № 3(95). С. 54-72.

26. *Лисенко О. В.* Інтегральна рейтингова модель оцінки фінансового стану банків. *Ефективна економіка*. 2021. №9. С. 45-52

27. *Маслов Ю. К.* Проблеми організації фінансової діяльності комерційних банків. *Вісник технологічного університету Поділля*. 2021. № 1. с. 128-135.

28. *Маслов Ю.К.* Фінансові та грошові потоки в діяльності банку. *Науковий вісник*. 2022. № 4. с. 201-209.

29. *Маслов Ю.К.* Фінансові потоки в діяльності банку: теоретичні аспекти. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2022. № 2. С. 130-134.

30. *Маринчак Л. Р.* Антикризове банківське управління в умовах надзвичайних ситуацій. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2023. № 1 (27). С. 101-110.

31. *Міщенко В. І.* Світовий досвід державної підтримки використання цифрових технологій та можливості його адаптації в умовах України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2022. Т. 57. № 1. С.148-160.

32. *Міщенко В. І.* Управління операційними ризиками платіжних систем. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 79-87.

33. *Міщенко В. І.* Цифровізація регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ. *Економічний простір*. 2022. № 180. С. 182-189.

34. *Москаленко Н. В.* Досвід США щодо побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/doc/2698/1/2650_IR.pdf.

35. *Олійник А. В.* Удосконалення системи управління операційним ризиком у діяльності вітчизняних банків. Стратегії, моделі та технології управління економічними системами: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (8-9 жовтня 2020 р., м. Хмельницький). Хмельницький: ХНУ, 2020. С.

216-222.

36. Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 435-р від 12 травня 2021 р. URL: <https://bit.ly/3W3wnOG>

37. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/>

38. Офіційний сайт АБ «Укргазбанк». URL: <https://www.ukrgasbank.com/>

39. Павлюк О. О. Основи управління банківським операційним ризиком. Ефективна економіка. 2015. № 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2015/81.pdf

40. Пернарівський О. В. Методи оцінювання ризиків у банківській діяльності. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 6 (17). С. 828-833.

41. Про Національний банк України: Закон України № 679 від 20.05.1999 р. (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

42. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

43. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537. URL: <https://bit.ly/3VQ122a>

44. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України № 361-IX від 06.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

45. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова Правління НБУ від 19.05.2020 № 65 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>

46. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова правління Національного банку України № 64, від 11.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>

47. Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику: Постанова Правління Національного банку України №156, від 24.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0156500-19#Text>

48. Слатвінська М. О. Управління операційним ризиком банку: міжнародні стандарти та вітчизняна практика. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2022. № 5-6 (294-295). С. 35-41.

49. Соколовська Н. С. Модель інтеграції операційного ризик- менеджменту в систему прийняття рішень банку. *Бізнес-інформ*. 2022. № 4. С. 130-137.

50. Сушко В. І. Методологічні аспекти та практична реалізація менеджменту ризиків у комерційному банку. *Welcome*. 2013. № 8. С.19 - 32.

51. Тиркало Р. І., Щивоблок З. І. Фінансовий аналіз комерційного банку: Основи теорії, експрес-діагностика, рейтинг. Київ: Слобожанщина, 2008. 250 с.

52. Фалюта А. Аналіз індексних методики оцінювання фінансового стану банків. *Економічний аналіз*. 2021. № 10(3). С. 103-106.

53. Швець Н. Р., Акритов А. А. Теоретико-методологічні засади організації та здійснення фінансового моніторингу. *Науковий огляд*. 2021. №7 (79). URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/2431>

54. Шульга Н. П. Ризик-апетит у банках. *Науковий журнал «Scientia Fructuosa»*. 2022. № 5. С. 98-109.

55. Юдіна С. В. Проблеми визначення та управління операційними ризиками комерційних банків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 26. С. 125-130

ДОДАТКИ

**Визначення поняття «фінансовий моніторинг»
з різних наукових точок зору**

Автор	Сутність визначення поняття «фінансовий моніторинг»
1	2
<i>Визначення фінансового моніторингу як нормативно-правового комплексу превентивних заходів, спрямованих на протидію легалізації злочинних доходів</i>	
І. Патюта	Постійний моніторинг, який надає можливість передбачати можливі ризики, пов'язані з легалізацією коштів
Х. Возняковська	Інструмент боротьби проти легалізації (відмивання) прибутку, який отримано злочинним шляхом
А. Гаврилишин	Сукупність заходів, які приймають суб'єкти фінансового моніторингу, спрямована на виявлення, аналіз і перевірку інформації про фінансові операції, з метою визначення, чи можуть вони бути пов'язані з процесом легалізації (відмивання) незаконно набутих доходів, і подальшою передачею цієї інформації правоохоронним органам
О. Костюченко, К. Кривуля	Система заходів по постійному моніторингу функціонування комерційного банку, збирання та упорядкування інформації про його фінансовий стан з метою оцінки поточного стану банківської сфери та прогнозування її розвитку в майбутньому
І. Канцір, М. Брицька	Система економічних і правових заходів у галузі запобігання та боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних незаконними засобами, фінансуванням тероризму та фінансуванням поширення зброї масового знищення
О. Вовчак, В. Канцір, І. Канцір	Економіко-правовий метод протидії тероризму
О. Грабчук, І. Супрунова	Загальність заходів методичного, організаційного, нормативно-правового та інституційного характеру, спрямованих на оптимізацію роботи національної системи контролю над фінансуванням тероризму
<i>Визначення фінансового моніторингу як складової системи забезпечення економічної безпеки держави</i>	
О. Кузьменко, Т. Доценко, Л. Скринька	Сукупність заходів, спрямованих на підвищення фінансової та, відповідно, економічної стійкості держави, включає в себе введення контролю над фінансовими операціями, скорочення випадків фінансової злочинності і такі конкретні завдання, як поліпшення конкурентоспроможності країни, зменшення обсягів тіньової економіки, підвищення надійності фінансових установ, збільшення доходів до державного бюджету завдяки конфіскації незаконно набутої власності та оподаткуванню виявлених незаконних прибутків, зменшення корупції та підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів

Продовження додатку А

1	2
М. Васюк	Фінансова безпека включає в себе комплекс заходів, які організує державний сектор спільно з представниками приватного сектору. Ці заходи призначені для створення загальнодержавної бази даних з різних джерел і аналітичних інструментів з метою запобігання та протидії таким явищам, як легалізація (відмивання) злочинно отриманих прибутків, фінансування тероризму та поширення зброї масового знищення
О. Кузьменко, А. Бойко, Г. Яровенко, Т. Доценко	Комплекс заходів у сфері фінансів, права та нормативних актів, які спрямовані на запобігання та боротьбу з процесами легалізації (відмивання) доходів, отриманих шляхом злочинних дій, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення, вживаються на різних рівнях функціонування фінансової системи з метою забезпечення економічної, фінансової та національної безпеки держави
<i>Визначення фінансового моніторингу як особливого різновиду фінансового контролю та нагляду</i>	
А. Клименко	Особлива форма контролю у фінансовій сфері, проведена органами державного фінансового нагляду та організаціями, що відповідають за перший етап фінансового моніторингу, спрямована на виявлення та вивчення фінансових транзакцій, які можуть мати відношення до легалізації прибутку, отриманого незаконним шляхом
Л. Воронова	Спеціальний вид фінансового контролю, який виступає як індивідуальний елемент фінансового права, передбачає керування фінансами та включає всі компоненти механізму фінансового контролю у своєму зовнішньому прояві
І. Бірюкова	Моніторинг найсуттєвіших фінансових результатів діяльності підприємства в умовах нестабільного фінансового ринку
Ж. Довгань	Система, що об'єднує різноманітні компоненти, взаємодіє під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, орієнтована на спостереження за стійкістю банку, проведення аналізу, оцінку та прогнозування його довгострокової стійкості
М. Бормотова, К. Мухіна	Система фінансового контролю призначена для утримання в обмеженнях та попередження можливості легалізації коштів і іншого майна, отриманого шляхом злочинних дій, як в окремих корпоративних суб'єктах, так і на національному рівні

Види та суб'єкти фінансового моніторингу

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ	
<i>Державний фінансовий моніторинг</i>	<i>Первинний фінансовий моніторинг</i>
Міністерство фінансів України	-суб'єкти господарювання, які проводять лотереї або будь-які інші азартні ігри, -суб'єкти господарювання, які здійснюють торгівлю дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них, -аудитори, аудиторські фірми, фізичні особи-підприємці, які надають послуги з бухгалтерського обліку
	суб'єкти підприємницької діяльності, які надають посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівлі-продажу нерухомого майна
Національний банк України	банки
	платіжні організації, учасники чи члени платіжних систем
Міністерство юстиції України	страховики (перестраховики), страхові (перестрахові) брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи
	адвокатські бюро, адвокатські об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально
Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	нотаріуси, суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги
	суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги
Міністерство цифрової трансформації України	професійні учасники фондового ринку (ринку цінних паперів), крім осіб, які провадять діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку
	товарні та інші біржі, що проводять фінансові операції з товарами
	оператори поштового зв'язку, інші установи, які надають послуги з переказу коштів (поштового переказу) та здійснення валютних операцій
	постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів
Державна служба фінансового моніторингу України	

Трактування економічної сутності поняття «операційний ризик» банку

Автор	Зміст трактування поняття та джерело
Євтушенко Г., Бабошко А., Бушля Д.	ризик структури корпорації або комерційного банку, який обумовлений недосконалістю організаційної, інформаційної, технічної або психологічної структури організації
Павлюк О.	ризик збитків внаслідок допущення помилок, порушень, шкоди, спричиненим внутрішнім процесами чи системами або спричиненими зовнішніми подіями
Міщенко В., Науменкова С., Міщенко С.	порушення режимів функціонування інформаційно- комунікаційних систем і мереж зв'язку, операційні збої через помилки у використанні технічних засобів і програмного забезпечення, а також зовнішнє втручання у вигляді кіберзагроз, що потребує суттєвого посилення рівня захисту та обумовлює необхідність використання відповідних методів та інструментів управління ризиками
Посохов І.	ризик структури корпорації або комерційного банку, який виникає у тому випадку, якщо в корпорації або комерційного банку є можливість здійснювати неприпустимі операції або не здійснювати необхідні, що в свою чергу обумовлено недосконалістю структури: організаційної, інформаційної, технічної, психологічної
Квасницька Р., Форкун І., Гордєєва Т.	ризик того, що недоліки інформаційних систем або внутрішніх процесів, людські помилки, операційні збої, втрата або витік інформації, шахрайство або порушення в управлінні внаслідок зовнішніх подій призведуть до скорочення, погіршення або зупинення надання послуг об'єктом оверсайту
Дмитриш Л., Кушнір О.	ризик збитків внаслідок збоїв системи, помилки персоналу, шахрайства чи зовнішніх подій
Лещенко В.	потенційний ризик для існування банку, що виникає через недоліки корпоративного управління, системи внутрішнього контролю або неадекватність інформаційних технологій і процесів оброблення інформації з погляду керованості, універсальності, надійності, контрольованості і безперервності роботи
Юдіна С. В.	невизначеність (небезпека, загроза) для банківської діяльності, яка проявляється у ймовірності отримання фінансового результату (збитку, втрат, недоотримання доходів) внаслідок прояву свідомих або несвідомих дії працівників банківської установи, збоїв інформаційних систем, недосконалості внутрішніх процесів банку, у т.ч. через брак належного контролю або внаслідок впливу зовнішніх факторів

**Джерела, види та характеристика форм прояву операційних ризиків в
банківській діяльності**

Джерела виникнення	Вид ризику	Форми прояву
Персонал (люди)	<ul style="list-style-type: none"> - ризик помилок користувачів; - ризик дій чи бездіяльності персоналу; - ризик внутрішнього шахрайства. 	<ul style="list-style-type: none"> – недотримання працівниками банку внутрішніх та/або зовнішніх вимог і правил; – помилки, пов’язані з некомпетентністю і халатністю персоналу; – порушення правил ідентифікації користувачів; – неправильне використання технічних засобів і програмних комплексів; – неумисне або недбале ставлення до професійних обов’язків перед клієнтами; – некоректне введення, недбале зберігання або розголошення даних та інформації; – незнання умов виконання операцій; – виконання заборонених або незаконних операцій.
Процеси	<ul style="list-style-type: none"> - ризик помилок в управлінських процесах; - організаційний ризик; - комплаєнс ризик. 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність положень, інструкцій, регламентів виконання операцій; – неналежна ідентифікація або нерозуміння ризиків і контролів, необхідних для управління ними; – низький рівень організації взаємодії підрозділів у системі управління ризиками; – неналежне здійснення контролю інформаційних систем і процесів; – недосконалість систем моніторингу ризиків; – недосконалість процесів обліку та звітності; – низький рівень кваліфікації працівників; – недосконалість та неоднозначність нормативної та законодавчої бази.
Системи	<ul style="list-style-type: none"> - інформаційний ризик; - кіберризик. 	<ul style="list-style-type: none"> – збої в роботі інформаційних систем банку, апаратного та програмного забезпечення; – несанкціоноване втручання в роботу інформаційних систем (кібератаки); – викрадення, знищення або пошкодження інформації, порушення її конфіденційності та цілісності; – неправомірні дії працівників або третіх осіб, спрямовані на порушення роботи програмного забезпечення і каналів зв’язку; – неналежні процедури з управління та контролю інформаційних систем і процесів; – непередбачувані обставини.
Зовнішні події	<ul style="list-style-type: none"> - ризик третіх сторін; - ризик зовнішнього шахрайства; - форс-мажорні ризики. 	<ul style="list-style-type: none"> – зовнішнє шахрайство; – стихійні лиха та техногенні катастрофи; – політичні події та зміна законодавства, включаючи юридичні та податкові норми тощо – військові дії на території України.

**Горизонтальний аналіз Звіту про фінансовий АБ «Укргазбанк»
за 2021-2023 рр., тис. грн.**

Найменування статті	2021	2022	2023	Відхилення 2024/2022	
				тис. грн	%
Грошові кошти та їх еквіваленти	30188103	35346787	49749451	19561348	164,80
Кредити та інші залишки з банками	5081150	2420569	1633211	-3447939	32,14
Похідні фінансові активи	509	15069	2933	2424	576,23
Кредити та аванси клієнтам	55889683	64759128	63332947	7443264	113,32
Інвестиції в цінні папери	29458919	23217149	55728665	26269746	189,17
Інвестиційна нерухомість	153955	156366	154269	314	100,20
Поточні податкові активи	-	2690423	1070155	1070155	x
Відстрочені податкові активи	32254	30138	54449	22195	168,81
Основні засоби і нематеріальні активи	1187141	1234025	1225785	38644	103,26
Активи, з права користування	255664	166113	138631	-117033	54,22
Інші фінансові активи	334523	900755	2112157	1777634	631,39
Інші нефінансові активи	689615	709427	664730	-24885	96,39
Всього активи	123271516	131645949	175867383	52595867	142,67
Кошти банків	4799959	5568569	2794957	-2005002	58,2
Кошти клієнтів	96736381	112778613	154133564	57397183	159,3
Похідні фінансові зобов'язання	72346	737	20376	-51970	28,2
Інші залучені кошти	7205704	4384815	5579937	-1625767	77,4
Резерви за кредитами зобов'язаннями та контрактами фінансові гарантії	369357	302743	677152	307795	183,3
Інше забезпечення	266105	396062	153335	-112770	57,6
Інші фінансові зобов'язання	1343870	771373	648999	-694871	48,3
Інші нефінансові зобов'язання	402119	526915	613411	211292	152,5
Поточні податкові зобов'язання	444773	-	-	x	x
Загальна сума зобов'язань	111640614	124729827	164621731	52981117	147,5
Статутний капітал	13837000	13837000	13837000	0	100,00
Емісійний дохід	135942	135942	135942	0	100,00
Результати від операцій з акціонерами	(1102304)	(1102304)	(1102304)	0	100,00
Власні викуплені акції	(518439)	(518439)	(518439)	0	100,00
Резерви та інші фонди банку	590676	967777	967777	377101	163,84
Інші резерви	(2185)	(864441)	1528277	1530462	x
Нерозподілений прибуток	(1309788)	(5539413)	(3602601)	-2292813	275,05
Загальна сума власного капіталу	11245652	6916122	11630902	385250	103,43
Всього зобов'язань та власного капіталу	123271516	131645949	175867383	52595867	142,67

Показники, які розглядалися з позиції включення до логіт-моделі для прогнозування ймовірності банкрутства АБ «Укргазбанк» в контексті виконання економічних нормативів

№	Показник	Джерело інформації
Y1	Активи	Форма №1
Y2	Адміністративні та інші операційні витрати / Активи	Форма №1,2
Y 3	Процентні доходи / Активи	Форма №1,2
Y 4	Цінні папери до погашення / Активи	Форма №1
Y 5	Цінні папери в портфелі банку на продаж/ Активи	Форма №1,2
Y 6	Інший сукупний дохід / Активи	Форма №1,2
Y 7	Власний капітал / Активи	Форма №1,2
Y 8	Грошові кошти та їх еквіваленти / Активи	Форма №1,2
Y 9	Інвестиційна нерухомість / Активи	Форма №1,2
Y 10	Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії / Активи	Форма №1,2
Y 11	Прибуток (збиток) після оподаткування	Форма №1,2
Y 12	Прибуток (збиток) після оподаткування / Зобов'язання банку	Форма №1,2
Y 13	Прибуток (збиток) після оподаткування / Активи	Форма №1,2
Y 14	Прибуток (збиток) після оподаткування / Власний капітал	Форма №1,2
Y 15	Кредити та заборгованість фізичних осіб/ Активи	Форма №1,2
Y 16	Кредити та заборгованість клієнтів/ Зобов'язання	Форма №1,2
Y 17	Кошти клієнтів / Зобов'язання	Форма №1,2
Y 18	Кошти юридичних осіб / Зобов'язання	Форма №1,2
Y 19	Кошти фізичних осіб / Зобов'язання	Форма №1,2
Y 20	Кошти банків / Зобов'язання	Форма №1,2
Y 21	Боргові цінні папери, емітовані банком / Зобов'язання	Форма №1,2
Y 22	Субординований борг / Зобов'язання	Форма №1,2
Y 23	Резерви за зобов'язаннями / Зобов'язання	Форма №1,2
Y 24	Статутний капітал	Форма №1,2
Y 25	Статутний капітал / Власний капітал	Форма №1,2
Y 26	Основні засоби та нематеріальні активи / Власний капітал	Форма №1,2
Y 27	Основні засоби та нематеріальні активи / Активи	Форма №1,2
Y 28	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Форма №1,2
Y 29	Статутний капітал / Власний капітал	Форма №1,2
Y 30	Процентні доходи / Процентні витрати	Форма №1,2
Y 31	Основні засоби та нематеріальні активи / Активи	Форма №1,2
Y 32	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Форма №1,2